

Vad påverkar folkbibliotekens inköp av skönlitteratur för
vuxna – en jämförande studie av ett svenskt folkbibliotek
och dess engelska motsvarighet

ANNCATRIN HALLSTENSSON
EVA RISBERG

HÖGSKOLAN I BORÅS
VETENSKAP FÖR PROFESSION

© **Författarna**

Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel:	Vad påverkar folkbibliotekens inköp av skönlitteratur för vuxna – en jämförande studie av ett svenskt folkbibliotek och dess engelska motsvarighet
Engelsk titel:	What influences the purchase of fiction for adults in public libraries – a comparative study of a Swedish public library and its English equivalent
Författare:	AnnCatrin Hallstensson, Eva Risberg
Färdigställt:	2013
Handledare:	Roger Blomgren Ingrid Johansson
Abstract:	The purpose of this bachelor thesis is to do a comparative case study between a public library in Sweden and one in England. Our aim is to examine what factors affect a librarian in charge of purchasing fiction for adults and to what degree. We have used two methods of study, specifically semi-constructed interviews with two librarians and text analysis of policies in place at each library respectively. Our research questions share the above mentioned context and should therefore be read with that backdrop: -How is selection and purchase covered in the policies? -What selection criteria are used by the respondents? -What differences are there regarding the decision making? -How can the viewpoints be explained? Our analytical framework was based on three arguments namely market demand, quality and social inclusion when examining our material. The analysis shows that there are differences in what policies are used in the two libraries and to what degree they influence the purchasing process. The market demand and customer requests affect the selection criteria in both countries. The decision making is group-based in the Swedish public library and largely made on an individual basis in its English counterpart. The conclusions from our study are that there is a clear dominance of market demand and social inclusion in the two public libraries as to what influences adult fiction purchasing. Library policies and the behavior they drive, coupled with the drive to achieve high turnover rates are part of the reason why.
Nyckelord:	folkbibliotek, England, Sverige, inköp av skönlitteratur, styrdokument, kvalitet, marknadsanpassad, social inkludering

Innehållsförteckning

1 Inledning	3
2 Bakgrund	3
2.1 Folkbibliotekens historik, urval och inköp	4
2.1.1 Sverige	4
2.1.2 England	4
2.2 Bakgrunds relaterad litteratur	5
3 Problemformulering, syfte och frågeställningar	7
3.1 Problemformulering	7
3.2 Syfte	8
3.3 Frågeställningar	8
4 Tidigare forskning	8
5 Teori- och analysram	10
5.1 Marknadsanpassat argument	10
5.2 Kvalitetsargument	11
5.3 Socialt inkluderande argument	12
6 Metod och material	12
6.1 Metod	12
6.1.1 Kvalitativ, semistrukturerad intervju	14
6.1.2 Idé- och ideologisk textanalys	15
6.2 Material	16
6.2.1 Innehållet i de svenska styrdokumenterna	16
6.2.1.1 Bibliotekslagen	16
6.2.1.2 Biblioteksplanen	17
6.2.2 Innehållet i de engelska styrdokumenterna	18
6.2.2.1 Folkbiblioteks- och museilagen från 1964.....	19
6.2.2.2 Beståndshanteringsplanen	19
6.2.2.3 Beståndshanteringspolicyn	19
6.2.2.4 Leverantörsspecifikationen	20
7 Resultat redovisning	20
7.1 Hur behandlas urval och inköp i styrdokumenterna?	21
7.1.1 De svenska styrdokumenterna	21
7.1.2 De engelska styrdokumenterna	23
7.2 Vilka urvalskriterier använder respondenterna?	26
7.2.1 Den svenska respondentens svar	26
7.2.2 Den engelska respondentens svar	27
7.3 Vilka skillnader finns i beslutsordningen?.....	29
7.3.1 Den svenska beslutsordningen	29
7.3.2 Den engelska beslutsordningen	30
8 Resultat- och analyssammanfattning	30
8.1 Det marknadsanpassade argumentet	31
8.2 Kvalitetsargumentet	31
8.3 Det socialt inkluderande argumentet	31
9 Slutdiskussion	32
10 Litteraturförteckning	35
Bilaga 1: Den svenska intervjuguiden	
Bilaga 2: Den engelska intervjuguiden	

1 Inledning

Under vårterminen 2012 gjorde vi en pilotstudie på två folkbibliotek, ett i Sverige och ett i England. Anledningen till att det blev just dessa länder är att det är där som författarna till denna uppsats bor. Vi genomförde intervjuer och var i våra respektive pilotstudier närvarande vid ett inköpsmöte (Sverige) och vid själva inköpsprocessen (England). Detta för att få en bild av hur urvalsprocessen går till vid inköp av skönlitteratur vid de respektive biblioteken.

Ett folkbiblioteks utbud är en fundamental del i dess existens. Det material som tillhandahålls måste locka användare, besökare, låntagare och kunder för att nämna några benämningar på ett folkbiblioteks klientel. Vi har för övrigt genomgående i vår text valt att använda benämningen biblioteksanvändare eftersom den är övergripande. För att ett folkbibliotek ska fylla sin samhällsliga funktion är de nödvändiga. Detta gör urvalsprocessen väldigt viktig vid inköp av litteratur och i vårt fall inköp av skönlitteratur för vuxna. De som är inköpsansvariga har en svår uppgift när de ska bemöta biblioteksanvändarnas behov och efterfrågan och det ofta med en begränsad budget. Det är i folkbibliotekens eget intresse att vara lyhörda för vad biblioteksanvändarna önskar och ett viktigt led i detta är att hålla olika kommunikationskanaler öppna som t.ex. hanteringen av inköpsförslag från allmänheten.

Det är ett stort ansvar som ligger på inköpsansvariga som i sin roll får agera som en slags smakdomare över vad som ska hamna i bibliotekens samlingar. Hjälpmedel finns till hands för att underlätta inköpsprocessen och med marknadsundersökt underlag kan de bli genvägar till vad som till slut köps in och hamnar i hyllorna. Den tid som inköpare tidigare kunde lägga på att undersöka vad som potentiellt kunde bli ett lyckat inköp har skurits ned för att vissa fall vara i stort sett obefintlig.

Det är många faktorer som spelar in när inköp görs på folkbiblioteken. Det finns lagar, regler och förordningar som måste följas i form av styrdokument vars detaljnivå varierar. Dessa dokument styr i viss mån de inköp som görs. I kontrast till detta finns det flera olika faktorer som påverkar utanför bibliotekets fysiska väggar och som ofta ventileras i media. Däri ligger en del av problematiken att bokinköparna ska göra informerade val och hålla en objektiv profil samtidigt som de är omgivna av påverkande tendenser.

Våra pilotstudier genomfördes som nämnts ovan i Sverige respektive England. Det material vi fick fram genom våra intervjuer var intressant och en bra grund att bygga vidare på. I arbetet med denna uppsats har vi ställt fler intervjufrågor än i pilotstudien för att undersöka flera dimensioner i ämnet och få fram eventuella likheter och skillnader mellan folkbiblioteken i de två länderna. Det är en intressant aspekt att se vad som betonas som viktigt och vad som påverkar ett potentiellt annorlunda fokus på respektive bibliotek.

2 Bakgrund

I detta avsnitt tänkte vi inledningsvis presentera folkbibliotekens historiska utveckling med en anknytning till hur urvals- och inköpsprocessen tidigare har gått till i respektive land. Avsikten är att ge en historisk förankring. Vi vill sedan under 2.2 Bakgrunds relaterad litteratur ge en inblick i olika aspekter som är relaterade till vårt ämne och som

har omskrivits och debatterats. Vissa av källorna går relativt långt tillbaka i tiden men de åsikter som framförs är aktuella än idag särskilt med tanke på den utveckling som råder inom inköspolitiken i dagsläget med betoning på hög besöks- och lånefrekvens. Avsikten är att ge en anknytning till ämnesområdet med fokus på dålig kontra god litteratur.

2.1 Folkbibliotekens historik, urval och inköp

2.1.1 Sverige

De första folkbiblioteken i Sverige uppkom inom kyrkans sfär och kallades sockenbibliotek. I början av 1900-talet bestod dessa sockenbibliotek av små boksamlingar som bara var tillgängliga några timmar per vecka. Dessa boksamlingar kunde vara placerade i olämpliga lokaler och dessutom skötas av utbildad personal. Detta tar Magnus Torstensson upp i sin text *Att analysera folkbiblioteksutvecklingen – exemplet Sverige och några andra jämförelser med USA*. Han skriver vidare att dåtidens makthavare menade att biblioteken var avsedda för ”de undre och bredare lagren av befolkningen”. Några år in på 1900-talet började emellertid folkbibliotek av ”public library”-typ (offentliga bibliotek) att grundas, vilket var ca 50 år efter England. (Torstensson 2001, s. 142-145, 153) Till en början var staten inte villig att ta något ekonomiskt ansvar för folkbiblioteken men även detta förändrades i början på 1900-talet. Staten började då ta ett större ansvar för folkbibliotekens utveckling och 1905 utgick de första statsbidragen. Detta bidrag fick enbart användas till att trycka kataloger, inköp och inbindning av böcker. År 1912 tillsattes dock två tjänster som bibliotekskonsulter. I deras uppgifter ingick bl.a. att skapa en katalog från vilken man sedan valde ut vilka böcker som skulle köpas för statsbidraget. (ibid., s 153-155)

År 1952 startades företaget Bibliotekstjänst AB vars majoritetsägare var Sveriges allmänna biblioteksförning. Detta skriver Jan Ristarp & Lars G Andersson om i sin bok *Mitt i byn : om det moderna folkbibliotekets framväxt*. (Ristarp & Andersson 2001, s. 36). Samma år startade Bibliotekstjänst sambindning som sammanställde beställningslistor med ett urval som bestämts av en kommitté bestående av erfarna bibliotekarier. Böckerna på dessa listor var utvalda med kvalitet som kriterium. (ibid., s. 180) Inköpen hade tidigare gjorts av biblioteken själva hos de cirka 500 bokhandlare som fanns. (ibid., s. 37) Under 1960-talet luckrades de hårda kvalitetskraven på vuxenböcker upp. Detta berodde dels på besökarnas krav och dels på bibliotekariernas önskemål om att nå ut till de som inte tidigare varit på biblioteket. (ibid., s. 181) I texten *Styra eller stödja? : svensk folkbibliotekspolitik under hundra år* påpekar Anders Frenander att föreningen *Bibliotek i samhälle* som bildades 1969 hade som ett av sina krav att det skulle instiftas en bibliotekslag. Även *Biblioteksbladet* tog upp frågan och krävde en lagstiftning i någon form. Det dröjde dock ända fram till 1996 innan riksdagen fattade beslutet att införa en bibliotekslag som skulle gälla alla offentligt finansierade bibliotek. (Frenander 2012, s. 64, 68) De senaste årtiondena har biblioteksanvändarna fått ett avsevärt större inflytande över vad som köps in på folkbiblioteken. (Hansson 2012, s. 45)

2.1.2 England

En artikel som ger en överskådlig bild av folkbibliotekens utveckling i England är *Public Library Trends*. Den är skriven av Nick Moore och han delar in folkbibliotekens utveckling i fyra faser nämligen:

- the origins: 1850-1900
- early growth: 1900-1919
- consolidation: 1920-1964
- the modern public library: 1965- (Moore 2004, s. 28, 30, 31, 39)

Dessutom identifierar han de trender som har påverkat utvecklingen av folkbiblioteken och i början var det bl.a. den viktoriaiska sociala reformen med fokus på den industriella arbetarklassen och överlag behovet för utbildning som var tongivande. I början på 1900-talet bidrog två filantroper, Andrew Carnegie och Passmore Edwards till folkbibliotekens stora spridning. I den tredje fasen lades vikt vid utveckling av skolbibliotek och andra världskriget påverkade direkt förutsättningarna för folkbibliotekens utveckling med den då särskilt betungande personalbristen. Efterkrigstiden vittnade om fortsatt personalbrist och sönderbombade lokaler och under 1950-talet påbörjades den rekonstruktion som ledde fram till det moderna folkbibliotekets "golden decade" som tog sin början 1965. (ibid., s. 41) Den finansiella krisen i mitten på sjuttioalet ledde till ekonomiska nedskärningar och under 1980-talet stannade utvecklingen av. Ett fortsatt svårt ekonomiskt klimat ledde till en allt snabbare försämring. Under 2000-talet har det pågått en kamp p.g.a. otillräckliga medel att upprätthålla servicestandarden och att hålla folkbiblioteken öppna. (ibid., s. 28-48, 52)

Urvalsprocessen sköttes under 1800-talet av sammanslutningar som benämndes bokvalskommittéer som från början bestod av medlemmar av hög social status och som hade kunskap om litteratur. Vid förra sekelskiftet bestod kritiken av att kommittéerna ansågs värva medlemmar som helt saknade litterär kännedom. Till mångas förtret utmärkte sig kommittéerna genom att välja populära, massproducerade och även billiga böcker framför litteratur av kvalitet. När bokvalskommittéerna bestämde över beståndet hade bibliotekarierna i bästa fall en rådgivande roll och de försökte få kommittéerna att använda olika "principer" och "teorier" som de hade utarbetat angående den skönlitterära urvalsprocessen. (Snape 1995, s. 53-54) Dessa kommittéer fortsatte bestämma vad folkbibliotekens bestånd skulle bestå av fram till efterkrigstiden då bibliotekarierna antog en mer beslutsfattande roll angående folkbibliotekens bokinköp. Åtminstone en biblioteksmyndighet hade dock kvar bokvalskommittéen fram till 1974. (ibid., s. 52)

Det som är värt att notera är att den konsolidering som präglade den tredje fasen är aktuell igen genom London Libraries Consortium (LLC) som startades 2004. Avsikten var att dess medlemmar, som då var en handfull av Londons kommuner, skulle samordna och koordinera sina biblioteksverksamheter. På detta sätt effektiviserades driften och budgetar maximerades och konsortiet arbetar kontinuerligt på att olika system ska kunna samköras för att uppnå detta. (Barratt, 2010-04-19) Av Londons 32 kommuner har 17 nu gått med i samarbetet (Smale, 2012-10-05).

2.2 Bakgrunds relaterad litteratur

Det finns egentligen inga fastställda kriterier för vad som utgör god litteratur. Istället kan man urskilja olika uppfattningar om vad som anses vara god litteratur. Under allmänna diskussioner med bibliotekarier och biblioteksarbetande kurskamrater i relation till vårt uppsatsskrivande nämndes följande inflytelserika strömningar vid ett flertal tillfällen. Dessa är på intet sätt etablerade föreställningar utan helt enkelt åsikter som cirkulerar bland personer som är kunniga inom ämnesområdet. Det finns t.ex. många aktörer som påverkar föreställningen i Sverige: bok- och biblioteksmässan,

författarförbundet, förläggare, litteraturvetenskapliga institutioner, nätbokhandlare, politiska makter och Svenska Akademien. I England sägs bl.a. följande aspekter påverka inköpen: den litterära eliten, förläggare, litteraturkritiken i media, litterära festivaler, nätbokhandlare och The Royal Society of Literature. Den sistnämnda är en organisation som för övrigt har många likheter med Svenska Akademien.

Enligt vissa debattörer har tidsaspekten en påverkande roll angående hur kvalitet uppfattas. Bengt Hjelmqvist t.ex. menar i sin bok *Det starka biblioteket* att kvaliteten på bibliotekens bestånd har höjts med tiden. Detta har skett med hjälp av bokförteckningar och kataloger som gjorts av centrala organ, men det är nog centralbibliotekens rådgivande roll som haft den största betydelsen. (Hjelmqvist 1993, s. 54) Han menar vidare att det råder delade meningar när man diskuterar vilken betydelse en boks potentiella lånestatus har. Hjelmqvist är av den uppfattningen att det främst är den förväntade lånefrekvensen som avgör vad biblioteken ska köpa in. Det finns olika uppfattningar om biblioteksanvändarnas önskemål varav en är att biblioteken inte ska motsätta sig dessa. Andra har åsikten att skattepengar inte ska användas för inköp av böcker med dålig kvalitet även om de efterfrågas. (Hjelmqvist 1993, s. 22-23)

Det förekommer även kritiska röster angående detta med att försöka locka nya biblioteksanvändare. En av dem är Urban Andersson som i sin text *Att gräva en grav för skönlitteraturen* anser det vara beklämmande när bibliotekarierna går så långt att de kräver inköp av "trivilllitteratur" för att öka antalet utlån. Författaren ställer sig även frågan vad utlåningssiffror är värda om det mesta som läses är strunt? (Andersson 1978, s. 25-26) Andersson intar även en kritisk hållning vad gäller diskussionen om kvalitet. Han håller inte med om att kvaliteten har ökat utan anser att biblioteken i alltför stor grad följer marknaden och massmedia. Biblioteken känner inget kulturansvar, vilket leder till att den goda boken hamnar i skymundan. Han går så långt som att förutspå att bra skönlitteratur bara kommer att läsas av ett fåtal. (ibid, s. 25-26)

Det debatteras också ofta om hur mycket politiker kan påverka biblioteksverksamheter likaså vilken inverkan de kulturpolitiska målen kan tänkas ha. Joacim Hansson reflekterar bl.a. i sin bok *Folkets bibliotek?: texter i urval 1994-2012* över denna politiska påverkan. Han menar att folkbiblioteken alltid har varit styrda av politiska och estetiska ramar. Han anser att det inte är förvånande att bibliotekarierna står för en form av censur vid inköp då de vill ha kontroll över beståndet. (Hansson 2012, s. 44-45)

Många åsikter reflekterar att ett lands kanon är representativt för det bästa som har presterats i litterär väg genom tiderna i det specifika landet. Bengt Söderhäll har skrivit en artikel som heter *Kanon?* och i den diskuterar han dess existens. Han frågar sig vem som avgör vilken litteratur som ska finnas tillgänglig och undrar över tillvägagångssättet vid urvalsprocessen. Han nämner vidare boken "Nordisk litteratur till tjäneste" förordad av Nordiska Ministerrådet och som redaktörerna Torben Brostrøm och Anders Juhl Rasmussen sammanställt (Söderhäll, 2008-06-17). Den är en slags litterär nordisk kanon och som sådan uppfattas den som "god" litteratur av allmänheten. Om det nu endast är de två redaktörerna som har valt innehållet så råder naturligtvis en viss subjektivitet vid urvalsprocessen. Denna subjektivitet är likaledes aktuell vid inköp av litteratur till folkbibliotek.

Den ovan nämnda subjektiviteten påpekar även Rick Gekoski som har suttit som domare i urvalsprocessen för *Man Booker Prize*. I artikeln "What's the definition of a great book?" publicerad i the Guardian menar han att vid val av den "bästa" boken ska man lita på sin instinkt och smak samtidigt som man är noggrann och använder ett

kritiskt synsätt. (Gekoski, 2011-12-23) Han listar ogärna kriterier men medger att domarna söker ett "mästerverk" och säger: "[...] what you find in the greatest works of literature often involves some or all of the following: the high quality of the language, complexity of theme and detail, universality, depth and quality of feeling, memorableness, rereadability ...". (ibid.)

En konsensus framkommer om vad "god" litteratur är men det har inga fasta riktlinjer eftersom debatten i media kontinuerligt flyttar fokus med följd att uppfattningar ändras. I motsats till detta har vi litteratur som inte uppmärksammas och som inte anses uppfylla de utsagda kvalitetskraven. Likaledes kan inte heller bedömningen av det som anses vara dålig litteratur sägas vara objektiv.

3 Problemformulering, syfte och frågeställningar

3.1 Problemformulering

I både Sverige och England finns det på en nationell nivå riktlinjer om vad folkbibliotekens biblioteksplaner ska omfatta. Därefter är det upp till de individuella folkbiblioteken att ge en mer detaljerad syn på hur urval och inköp ska behandlas. Vi vill undersöka hur detta reflekteras på de folkbibliotek vi har valt att undersöka. Generellt köps det kontinuerligt in stora mängder skönlitteratur för vuxna på folkbibliotek, men vad är det egentligen som styr vad som hamnar i hyllorna? Anna-Lena Höglund menar i texten *Att välja medier till ett större bibliotek* att det krävs yrkeskunskaper för att köpa in böcker till bibliotek och att inköpen inte får vara ett resultat av personalens egna åsikter. (Höglund 1978, s. 55) Genom våra intervjuer förväntar vi oss att få våra respondenters syn på detta. Den information de kan ge oss angående urvals- och inköpsprocessen och vad som påverkar dem i deras yrkesverksamhet kommer att bidra till att få svar på våra frågeställningar.

Hur är det då med biblioteksanvändarna, har de någon möjlighet att påverka vad som köps in eller får de hålla till godo med det som bibliotekarierna beslutar om att införskaffa? I det här sammanhanget är det viktigt menar Sven Nilsson i artikeln *Bygga samlingar* att varje bibliotek har en klar inköpsprofil. (Nilsson 2005, s. 69) Hur behandlas urval och inköp i folkbibliotekens styrdokument och hur mycket påverkar de egentligen bibliotekarierna när de gör sina urval? Är det kanske media som har den största makten över innehållet i folkbibliotekens skönlitterära samlingar? Diskuteras kvalitet vid inköp av skönlitteratur? Visas hänsyn till specifika målgrupper i ett socialt inkluderande syfte? Vem är det till sist som bestämmer vad som köps in i genren skönlitteratur för vuxna? Det är dessa frågor som denna uppsats kommer att försöka besvara. Genom att applicera den metod för insamling av empiri som vi använde oss av i vår pilotstudie och sedan göra en idé- och ideologianalys hyser vi en förhoppning om att kunna ringa in svaren.

Vi har utnyttjat det faktum att vi som är författare bor i olika länder för att ge uppsatsen ytterligare en dimension och på så sätt bredda dess perspektiv. Uppsatsen kommer med andra ord att vara en komparativ studie mellan ett svenskt folkbibliotek och dess engelska motsvarighet där likheter och skillnader länderna emellan kommer att observeras. Vi har för avsikt att göra den jämförelsen angående samtliga aspekter som vi undersöker.

3.2 Syfte

Syftet med uppsatsen är att göra en komparativ fallstudie mellan ett folkbibliotek i Sverige och ett i England. Vi vill undersöka vilka faktorer det är som påverkar besluten om inköp av skönlitteratur för vuxna i vilken grad och i ett jämförande syfte. Vi vill göra dels en jämförelse mellan intervjuvaren och mellan innehållet i respektive folkbiblioteks styrdokument samt analysera eventuella likheter och skillnader länderna emellan. För att uppnå detta kommer vi att använda metoden idé- och ideologisk textanalys vid närgranskningen av allt textmaterial inklusive intervjutranskriptionerna.

Beträffande det svenska kommer vi att utvärdera bibliotekslagen för folkbibliotek, en biblioteksplan, förslaget till kulturpolitiskt handlingsprogram från 2006 och bibliotekets servicegaranti från 2001 som ingår i biblioteksplanen. Angående det engelska folkbiblioteket kommer vi att undersöka folkbiblioteks- och museilagen från 1964, en beståndshanteringsplan, en beståndshanteringspolicy och en leverantörsspecifikation.

3.3 Frågeställningar

Frågeställningarna har följande gemensamma kontext och ska därför läsas med den i åtanke: de berör en inköpsansvarig bibliotekarie av skönlitteratur för vuxna på ett svenskt respektive ett engelskt folkbibliotek som har intervjuats. Dessutom avser styrdokumenterna de som är i bruk på respektive folkbibliotek.

- Hur behandlas urval och inköp i styrdokumenterna?
- Vilka urvalskriterier använder respondenterna?
- Vilka skillnader finns i beslutsordningen?
- Hur kan ståndpunkterna förklaras?

4 Tidigare forskning

I det här avsnittet kommer vi att presentera ett antal tidigare forskare som har problematiserat och diskuterat kring biblioteksanvändarens roll och inflytande, kvalitetsbegreppet, samt folkbiblioteket i relation till inköspolicy, marknadsorientering, kommersialism och innanförskap.

Joacim Hansson är i sin bok *Folkets bibliotek? : texter i urval 1994-2012* kritisk både till hur biblioteken resonerar vid inköp av litteratur samt användarnas inflytande i denna process. Han menar att andra aktörer och ideal än de demokratiska får ett allt större inflytande över bibliotek. I bibliotekens uppdrag ingår inte heller enligt Hansson att tillfredsställa konsumenterna utan att bidra till ett starkt, demokratiskt samhälle. Trots detta är användarna de mest överskattade aktörerna i bibliotekssfären anser han. De har fått alltför stora möjligheter att påverka det som traditionellt ansetts vara bibliotekariernas område vidhåller Hansson som exempelvis att välja bibliotekets bestånd. Författaren anser att det märks i bibliotekens bestånd att urvalet av böcker utarmats eftersom man låter användare, förlag och de stora nätbokhandlarna få ett allt större inflytande över inköpen. Enligt Hansson anpassar sig biblioteken efter biblioteksanvändarna och ser dem som konsumenter och inte som självständiga medborgare. Det finns inte heller något stöd för att det verkligen är denna utveckling som användarna vill ha. Ett sätt att stoppa denna trend är enligt författaren att inte fjäska för kunderna utan istället göra samhällsanalyser för att placera biblioteken i en

kontext som går utanför användarnas presumtiva behov. Han hoppas att biblioteken för användarnas skull är villiga att ändra på denna utveckling. Biblioteken har hamnat i en situation som är svår att bryta eftersom de är i händerna på okunniga politiker och kommersiella företag som bidrar till att göra medborgarna till konsumenter. (Hansson 2012, s. 163-165)

Linnéa Lindsköld behandlar kvalitetsbegreppet i relation till litteratur i sin kommande avhandling *Perspektiv på kvalitetsbegreppet i litteraturstödspolitiken 1975-2009*. Hon påpekar på sin blogg, Dr. And, att materialet inte är färdigt och kan komma att ändras men det ger oss ändå en insikt i det Lindsköld hitintills har kommit fram till. Hon menar att kvalitet inte kan ges en definition utan att uppfattningen om vad kvalitet innebär förändras med tiden. (Lindsköld, 2012-09-25) Den arbetsgrupp som beslutar om tilldelandet av litteraturstödet fick för ett tiotal år sedan mer specifika kriterier att följa angående kvalitetsbegreppet. Beskrivande ord i fokus är bl.a. ”intensitet”, ”originalitet” och ”komplexitet”. Lindsköld observerar även att man i en utredning från 1974 gör en koppling mellan lättlästa böcker och dålig kvalitet. Begreppet svårläst ”blir på det sättet en del av kvalitetsbegreppet” konstaterar hon. (ibid.) Lindsköld menar också att en litteraturstödd bok anses hålla en god kvalitet och hon säger i en intervju för *Framsidan* att det faktum ”Att det är en expertgrupp som bestämmer anses ge själva kvalitetsbegreppet ett visst mått av självständighet”. (Swedemyr, 2012-09-25)

Lindsköld tar även upp kommersialismens negativa påverkningar på sin blogg och menar att det på sjuttitalet “[...] gjordes en stark koppling mellan distributionssätt och kvalitet där så kallad kiosklitteratur per definition var av dålig kvalitet”. (Lindsköld, 2012-09-25) Vidare påpekar hon att motsättningarna som rådde då mellan kvalitetslitteratur och populärlitteratur förekommer men alltmer sällan. (ibid.) I England görs en koppling till klasstillhörighet underförstått att de lägre klasserna läser mer av den ”dåliga” litteraturen. Trenderna är dock överlag likartade i både England och Sverige förutom den enorma genomslagskraft som de engelska bokklubbarna har haft på senare år som t.ex. *Richard & Judy Book Club*. Dessutom garanterar vissa utmärkelser som exempelvis *the Man Booker Prize* popularitet och litteraturen uppfattas vara av bra kvalitet.

Dorte Skot-Hansen skriver i texten *Folkebiblioteket i civilsamfundet - civilsamfundet i folkbiblioteket* om det som biblioteken köper in i jämförelse med vad som faktiskt lånas ut. Hon menar att bibliotekens inköp inte enbart styrs av efterfrågan. Biblioteken har mer ”finlitteratur” än vad som frågas efter, det tyder på att det finns en bredd på samlingarna. Krav från biblioteksanvändarna och konkurrens från andra kulturella upplevelser har gjort att biblioteken har blivit mer marknadsorienterade. Biblioteken är således inte längre skilda från användarorientering och kommersialism, detta anser Skot-Hansen är både på gott och ont. (Skot-Hansen 2001, s. 52-53)

Något som även diskuterats i litteraturen är om bibliotek kan ses som en mötesplats som innebär ett slags innanförskap som i sin tur motarbetar utanförskap. Detta skriver författaren Mikael Stigendal om i sin bok *Biblioteket i samhället – en gränsöverskridande mötesplats?* När det gäller begreppet utanförskap menar författaren att det är svårt att definiera. Det kan definieras med dem som inte ingår i ”det sociala, ekonomiska och medborgerliga livet” d.v.s. både deltagande och resurser. (Stigendal 2008, s. 33) I intervjuer med bibliotekspersonal framkom att det är samhället och dess normer som är problemet och inte de personer som befinner sig i ett utanförskap. Dessa personer ses som en resurs som samhället inte tar tillvara. De intervjuade menar att biblioteket kan fylla en viktig funktion för dessa människor genom att vara ”rummet”

där alla är välkomna oavsett vilken avsikt man har för sitt besök. (ibid., s. 37-38) Biblioteket tar även ett socialt ansvar då barn som egentligen borde vara i skolan kommer dit och kan om de vill få kontakt med vuxna. (ibid., s. 41-42).

Andra författare som vi kommer att presentera närmare i kommande avsnitt är Maja Carlsson, Åsa Hedemark och Jenny Hedman, Karin Saldert m.fl. som på olika sätt problematiserar och diskuterar kring just bibliotekens inköspolicy.

5 Teori- och analysram

Vi valde att inte tillämpa någon specifik teori utan använde istället tre olika argument som analysram. Upptakten till vår analysram skedde under en diskussion vid ett handledningstillfälle. Vi diskuterade många möjliga alternativ. Dessa tre valdes med avsikten att maximera den information vi kunde få fram genom analysen med hjälp av de kriterier som argumenten sammantaget täcker in. Dessa alternativ som bäst passade vårt material är på intet sätt nya innovationer. De förekommer både inom forskning och i media debatter. Däremot är beslutet att benämna dem argument vårt och så vitt vi vet har denna kombination inte använts tidigare i en idé- och ideologianalys i ett liknande sammanhang som vårt. De tre argumenten kompletterar varandra och täcker tillsammans in en stor del av vårt forskningsområde. De utgör den analysram vi kommer att använda i vår senare idé- och ideologianalys och de innebär ett stöd i vårt arbete i att besvara forskningsfrågorna.

Vi kommer nedan i anslutning till varje argument presentera källor inom det bibliotek- och informationsvetenskapliga området. Dessa tar upp olika aspekter som ger en djupare förståelse för och förtydligar vad vi avser med respektive argument.

5.1 Marknadsanpassat argument

För att ett folkbibliotek ska få en omsättning av sitt bestånd måste detta reflektera marknaden och önskemål från en av de viktigaste parterna nämligen biblioteksanvändarna. Vilka tillvägagångssätt som folkbiblioteken använder för att uppnå omsättning av beståndet blir följaktligen av intresse. Vi tänkte att aspekter som de medel som inköparna använder för att få veta vad allmänheten, som potentiella låntagare, vill ha på en bredare front är relevanta. Vidare angående möjliga metoder för att uppnå ovanstående mål ansåg vi att marknadsföring kunde vara viktig i detta sammanhang. Nedanstående författare reflekterar över biblioteksanvändarna som kunder och hur de i sin centrala roll påverkar urval och inköp. Vidare betonas vikten av marknadsföring.

I artikeln *Vad sägs om användare?* skriven av Åsa Hedemark och Jenny Hedman påpekar de att inom den marknadsekonomiska diskursen omtalas biblioteksanvändarna som kunder och konsumenter. Enligt författarna har denna diskurs både positiva och negativa vinklar. Det positiva är att biblioteksanvändarna ses som myndiga och behandlas med respekt. Det är även gynnsamt att bibliotekens samlingar ska styras av efterfrågan. Till det negativa hör utarmade samlingar och att biblioteket tar ett mindre socialt ansvar, de svagas röster blir inte hörda. Det betonas inom diskursen att man ska ge människor vad de vill ha. (Hedemark & Hedman 2002, s. 18-19)

Maja Carlsson skriver även hon om biblioteksanvändarna i fokus i sin uppsats *Bibliotek 2-0 = Förändring? : diskurser om användare och deras interaktion med*

biblioteksverksamheter. Hon menar att det inom marknadsdiskursen är biblioteksanvändarna som är det centrala och de är definierade som kunder. Det är kundernas anspråk som ska styra bibliotekens verksamhet. Biblioteken debatteras inom diskursen då man anser att de måste vara i ständig förändring. Viktiga begrepp inom diskursen är marknadsföring, effektivitet och nytta. (Carlson 2011, s. 23)

I boken *The Responsive Public Library: How to Develop and Market a Winning Collection* behandlar författarna Sharon L. Baker och Karen L. Wallace ett koncept som kan sägas vara av marknads/marknadsekoniskt slag nämligen "The Marketing Mix: A Four-Pact Harmony". (Baker & Wallace 2003, s. 52) Fyrpaktsharmonin består av fyra P:n närmare bestämt "product, price, place, and promotion" och dessa fyra faktorer bidrar till "[...] the creation of goals, objectives, and strategies related to developing and marketing the collection". (ibid., s. 56) Dessa termer har onekligen en marknadsekonisk aspekt och påträffas t.ex. inom företagsekonomi.

Genom att använda det marknadsanpassade argumentet har vi för avsikt att i empirin söka efter uttalanden, specifikationer och terminologi som reflekterar detta argument. Den terminologi vi främst avser är av marknadsekoniskt slag.

5.2 Kvalitetsargument

Vi är av den åsikten att språkliga aspekter påverkar kvaliteten på en text. Undermåligt språkbruk och bristfällig grammatik påverkar läsbarheten och avgör hur bra respektive dålig den skrivna texten är. Hur definieras då kvalitet liktydigt med kvalitet? För att få en kvalificerad och accepterad definition sökte vi på kvalitet i Nationalencyklopedin och enligt den betyder ordet kvalitet "god egenskap". (Nationalencyklopedin) Johan Åkerlind breddar definitionen i sin magisteruppsats *Vad sägs om kvalitet? Olika synsätt på litterär kvalitet i två bibliotekstidskrifter* när han säger att litterär kvalitet ofta sammankopplas med ord som, seriös och icke-kommersiell. (Åkerlind 2008, s. 10) Erica Lhådö tar även hon upp ämnet och skriver i uppsatsen *Därom tvista de lärde : en analys av kvalitetsbegreppet och dess betydelse för utformandet av bibliotekets inköspolicy* att i de dokument som finns angående bibliotekens samlingar av skönlitteratur hittar man ofta uttryck som "tillhandahåller litteratur av god kvalitet" och liknande formuleringar. Hon har inte lyckats hitta någon precis förklaring till vad denna "goda kvalitet" innebär. Lhådö har inte heller haft någon framgång med att finna en definition av själva kvalitetsbegreppet i denna kontext och författaren menar att en definition inte heller är önskvärd eftersom en sådan form av värdering är subjektiv. Det verkar även som att arbetet på många bibliotek utgår ifrån att det finns en vedertagen definition av kvalitetsbegreppet. Lhådö anser slutligen att det bakom begreppet kvalitet döljer sig en åsikt att man på biblioteken beslutar vad som är det bästa för folket. (Lhådö 2003, s. 4)

Det finns som sagt inga etablerade begreppsförklaringar om vad god respektive dålig litteratur är förutom den lösa definition som vi fann i Nationalencyklopedin. Inga kriterier man kan bocka av för att fastställa om en skönlitterär bok för vuxna håller en hög eller låg kvalitet. Däremot verkar det finnas en slags outtalad sanning med en subjektiv prägel om vad kvalitetsbegreppet innebär. Det är nämligen, som påpekats tidigare, få som vill ge ettdera alternativet definitiva kriterier i den tidigare forskning och den debatt som förts i media som vi har kommit i kontakt med. Denna svårdefinierbara aspekt av begreppet tas upp i Karin Salderts magisteruppsats *Kvalitet, läsfrämjande och tillgänglighet : Kulturpolitiska värderingar och litteratur*. Där står det nämligen att det inom kulturpolitiken förs en diskussion angående vad kvalitet egentligen är. Kvalitet är enligt Saldert ett begrepp vars betydelse skiftar inom

kulturpolitikens olika områden och synen på vad som är litteraturens värde och kvalitet är något som är under ständig diskussion. (Saldert 2004, s. 1-4) Lindsköld liksom Saldert påpekar kvalitetens föränderliga definition men till skillnad från henne relaterar Lindsköld den till ett tidsperspektiv.

Vi vill granska hur kvalitetsbegreppet definieras och relateras till i både styrdokument och i respondenternas svar.

5.3 Socialt inkluderande argument

Vad vi avser med det socialt inkluderande argumentet är att alla oberoende av social status och andra diskrimineringsselement har rätt till och ska vara välkomna på folkbiblioteket. Detta är i viss mån relaterat till vilken inköspolicy folkbiblioteken har i och med att den reflekterar i vilken grad de varierande behoven hos kommunernas invånare tillgodoses.

Folkbiblioteken verkar för att vara socialt inkluderande. Alla i samhället har laglig rätt att kunna utnyttja bibliotekens tjänster och bestånd. Alla kategorier av biblioteksanvändare är lika värda och ska inte graderas på någon skala. De har alla rätt till den gemenskap folkbiblioteken förmedlar och det ska inte finnas några sociala barriärer. Hur kännetecknar sig detta innanför- kontra utanförskap bland biblioteksanvändarna?

Mikael Stigendal diskuterar som tidigare nämnts innanförskap och utanförskap i relation till biblioteket i samhället. I ett kapitel analyserar han olika barriärer som förekommer och grundar sina slutsatser på intervjuer med bibliotekspersonal. Den första kallas målgruppsbarriär och betyder att människor som inte tillhör målgruppen medvetet utestängs. Den andra har benämningen resursbarriär om definierar vad man måste ha tillgång till för att kunna vara delaktig. Det kan t.ex. krävas betalning, vilket innebär att de som inte har råd blir utestängda. Andra kriterier kan vara kunskaper eller fullständiga betyg. Den tredje barriären har benämningen ordningsbarriären och innebär att man måste uppfylla vissa krav att få möjlighet att delta. Det kan betyda att man inte får bete sig hur som helst. Dessa barriärer menar Stigendal är låga på bibliotek och gör förutsättningarna för möten mellan samhällets innanförskap och utanförskap speciellt gynnsamma. ”Där ska man inte behöva ha eller kunna något särskilt för att få tillträde.” (Stigendal 2008, s. 64-65, 72) Det faktum att man på ett bibliotek kan prata direkt med bibliotekspersonalen hjälper också till att skapa ett innanförskap. (ibid., s. 74)

Vår avsikt är att söka efter socialt inkluderande aspekter i styrdokumenterna och intervjutranskriptionerna samt att i relation till inköp av skönlitteratur för vuxna se vilka anpassningar som görs för specifika behov i form av inköp av t.ex. punktskrift, storstilböcker och talböcker.

6 Metod och material

6.1 Metod

För att få en uppfattning om hur det går till när en inköpsansvarig på ett folkbibliotek gör sitt urval för inköp av skönlitteratur för vuxna har vi valt att kombinera två metoder för insamlingen av empirin. Dels genomförde vi intervjuer med inköpsansvariga av

skönlitteratur för vuxna på respektive bibliotek dels genomförde vi textanalytiska studier av styrdokument för biblioteksverksamheten på dessa bibliotek. Vi valde av tidsskäl att ta kontakt med folkbibliotek i våra respektive närområden. Detta resulterade i att det svenska biblioteket är betydligt mindre än det engelska. En skillnad mellan folkbiblioteken p.g.a. deras storlek är att den kontakt som förekommer mellan den bokinköpande bibliotekarien och biblioteksanvändaren på det svenska folkbiblioteket helt saknas på det engelska. Dessutom bedrivs biblioteksverksamheten näst intill som en affärverksamhet i England där mycket sker på en större skala. Dessa faktorer har utan tvekan påverkat intervjuvaren som presenteras i resultatredovisningen. Därutöver har de olika storlekarna på folkbiblioteken även haft en inverkan på själva utformningen av styrdokumenterna som har undersökts på respektive folkbibliotek. På aktuellt folkbibliotek i England har dessutom den större delen av inköpsverksamheten lagts ut på entreprenad närmare bestämt 70 % och den återstående sköts av en handfull personer med olika ansvarsområden som t.ex. skönlitteratur för vuxna, facklitteratur och barnböcker.

I Sverige var det första steget att ringa upp ett folkbibliotek och fråga efter inköpsansvarig bibliotekarie. Jag (AnnCatrin) fick prata med henne och framförde mitt ärende. Det var ett trevligt samtal och bibliotekarien var positivt inställd till att ställa upp för en intervju. Vi bestämde en tid redan samma vecka och jag reste till hennes arbetsplats. Jag skickade intervjufrågorna med mejl till bibliotekarien så att hon kunde läsa dem i förväg. Själva intervjun genomfördes i bibliotekariens arbetsrum. Stämningen var lättsam och hade närmast karaktären av ett samtal. Intervjun spelades in med respondentens samtycke. Jag upplevde inga problem med intervjusituationen. I England däremot skickade jag (Eva) ett mejl till respondenten i pilotstudien som ansvarar för inköp av facklitteratur. Han vidarebefordrade mitt mejl till vederbörande som är ansvarig för inköp av skönlitteratur för vuxna. När hon kom tillbaka från sin semester skickade jag ett påminnelsemejl och hon svarade att hon gick med på intervjun. Hon fick frågorna i förväg och intervjutillfället skedde ett par dagar efter det. Respondenten svarade utförligt på alla frågor och använde ofta exempel för att illustrera sina svar. Intervjuguiden fungerade bra men det hände också att jag emellanåt ställde en följdfråga som inte stod med p.g.a. vilken riktning hennes svar tog. Hon gick med på att jag spelade in intervjun.

Vi hanterade båda de etiska aspekterna på ett likartat sätt i vår kontakt med respektive respondent. Initialt klargjorde vi avsikten med vår kandidatuppsats och hur materialet i form av styrdokument och intervjutranskriptioner skulle komma att hanteras. Vid våra intervjutillfällen gick vi in i mer detalj som att vi skulle använda fingerade namn i stället för respondenterna egna och att vi i löptexten inte hade för avsikt att nämna folkbiblioteken vid namn. På detta sätt respekterade vi anonymitetsaspekten. Dessutom skulle inte heller styrdokumenterna figurera i litteraturförteckningen. Genom detta förfarande täckte vi in följande svenska etikregler som Repstad tar upp angående forskning nämligen: delgivande av information till berörd person, att vederbörandes personuppgifter kommer att behandlas konfidentiellt samt avsikten med empirin. (Repstad 2007, s.90)

Det som vi upplevde när vi analyserade transkriptionerna av de två intervjuerna var att den engelska respondenten hade svarat mer utförligt på våra frågor och att hennes svar hade stöd i fler exempel. En sådan situation är svår att förutse och eftersom den svenska intervjun skedde först hade vi inte möjlighet att uppmuntra den svenska respondenten till att svara mer utförligt. Vi har utfört analysen efter bästa förmåga med dessa förutsättningar. Vi vill avslutningsvis beröra hur vi har behandlat den engelska

terminologi som vi har stött på under uppsatsens gång. Där det har varit möjligt har svenska motsvarigheter använts eller så har en översättning till svenska gjorts. De svenska alternativen till frekvent förekommande termer visas här i bokstavsordning. Vi ansåg det även lämpligt att presentera benämningarna på originalspråket vilket görs inom parentes nedan:

- biblioteks- och museilagen från 1964 (Public Libraries and Museums Act 1964)
- beståndshandlingsplan (Stock Action Plan)
- beståndshanteringsplan (Stock Management Plan)
- beståndshanteringspolicy (Stock Management Policy)
- beståndsutvecklingspolicy (Collection Development Policy)
- leverantörsspecifikation (Supplier Selection)

6.1.1 Kvalitativ, semistrukturerad intervju

Kvalitet är vilken natur eller karaktär någonting har. I boken *Forskningsprocessen : kvalitativa och kvantitativa perspektiv* av Henny Olsson och Stefan Sörensen kan man läsa att användandet av kvalitativa metoder syftar till undersöka hur en företeelse är beskaffad. Inom metoden används ofta termen förståelse. Den kvalitativa metoden passar när man har naturliga sammanhang och vill få fram den intervjuades egna ord och perspektiv på sina handlingar. (Olsson & Sörensen 2007, s. 65-66) De menar också att målet med en kvalitativ forskningsintervju är att få en mångfasetterad bild av den intervjuades värld. (ibid., s. 81)

Att ha en kvalitativ inställning betyder att fokusera på människors vardagliga tänkande. Detta skriver Steinar Kvale & Svend Brinkmann om i boken *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (Kvale & Brinkmann (2009, s. 28) Författarna påpekar att syftet med en kvalitativ forskningsintervju är att försöka förstå vardagen ur den intervjuades perspektiv. Metoden har ungefär likadan struktur som ett vanligt samtal. (ibid., s. 39)

Vi valde att använda en kvalitativ intervjumetod som lämpar sig vid utförandet av ett fåtal intervjuer. Vi hade som Pål Repstad skriver i sin bok *Närhet och distans* kunskap om informanternas gemensamma kontext vilket han anser vara viktigt vid tillämpning av denna metod. (Repstad 2007, s. 84) Kvalitativa studier används ofta när man som vi vill beskriva processer i specifika miljöer. (Ibid, s. 23) Barbara M. Wildemuth rekommenderar i sin bok *Applications of Social Research Methods to Questions in Information and Library Science* att man testar sin intervjuguide innan man genomför den slutgiltiga intervjun. (Wildemuth 2009, s. 234) Vi fann att den intervjumall som vi använde under våra pilotstudier fungerade bra. Den var semistrukturerad med en kombination av både slutna och öppna frågor varav vi hade förberedda uppföljningsfrågor för de slutna frågorna. Vi använde därför samma kombination i denna uppsats som resulterade i de intervjuguiderna som finns i bilaga 1 (den svenska) respektive bilaga 2 (den engelska översättningen). Den är en utvecklad version av vår ursprungsmall.

Vi uppskattade själva flexibiliteten i intervjumetoden som även Repstad påpekar och vi fann att intervju och textanalys i kombination kompletterade varandra väldigt bra. (Repstad 2007, s. 86) Det finns naturligtvis kritik mot metoden, detta skriver Anne Ryen om i sin bok *Kvalitativ intervju : från vetenskapsteori till fältstudier*. Några av kritikerna poängterar att metoden är individualistisk, orörig och irrelevant. (Ryen 2004, s. 96) Vi delar inte den uppfattningen och intervjumetoden fungerade bra för oss. Vi upplevde att den väl fyllde vårt syfte.

När vi utvecklade den intervjuguide som vi har använt oss av i denna undersökning utgick vi som sagt ifrån den som vi hade använt i pilotstudien. Endast en fråga föll bort, som inte var aktuell för våra frågeställningar i denna undersökning innan vi började bearbeta den. Vi utvidgade helt enkelt frågorna med att öka antalet uppföljningsfrågor och vi åstadkom på så sätt ett annat djup. Vi täckte följaktligen in fler dimensioner på detta sätt och det uppstod vad man kan kalla temablock i intervjuguiden som täckte in följande aspekter: inköpsprocessen, inköparens objektivitet, kvalitetsbegreppet, allehanda påverkan vid inköp och det även av den skriftliga varianten i form av styrdokumentet och andra vägledande hjälpmedel. För att sedan underlätta analysarbetet spelade vi in våra intervjuer och transkriberade dem.

6.1.2 Idé- och ideologisk textanalys

Det finns flera olika textanalytiska metoder och Bergström och Boréus behandlar sju varianter i sin bok *Textens mening och makt* nämligen: innehållsanalys, argumentationsanalys, idé- och ideologianalys, begreppshistoria, narrativanalys, lingvistisk textanalys och diskursanalys. (Bergström & Boréus, 2005, s.18-20) Inom idé- och ideologianalysen som då är relevant i vårt fall kan man enligt författarna undersöka frekvensen av idéer och ideologier och de definierar att en idé som en tankekonstruktion kan "vara såväl en föreställning om verkligheten, som en värdering av företeelser eller en föreställning om hur man bör handla". (ibid., s. 19, s. 149) Det finns ingen allmänt vedertagen indelning inom idé- och ideologiforskning. Bergström och Boréus nämner dock flera olika inriktningar varav den förstnämnda var den lämpligaste för oss i vårt mål att på bästa sätt besvara våra frågeställningar: "En första inriktning utgår från att vilja analysera förekomsten av idéer i allmänhet, i debatter eller på något sak- eller politikområde." (ibid., s. 155)

När man gör en idé- och ideologianalys kan man enligt Bergström och Boréus arbeta med analysverktyg som kallas för idealtyper. (Bergström & Boréus 2005, s. 159-160) De tre argumenten som vi har utarbetat och presenterat i teoriavsnittet fungerade i vår analys som idealtyper. Eftersom de är motiverade föreställningar om möjliga påverkande faktorer vid inköp av skönlitteratur för vuxna och har relevans i förhållande till våra forskningsfrågor uppfyller de kraven som ställs på idealtyper. (ibid., 160)

Vi satte som uppgift att analysera de styrdokument som respektive bibliotek använde sig av i urvalsprocessen vid inköp av skönlitteratur för vuxna. Den första inriktningens generella syn stödde vår förhoppning att initialt kunna utröna hur urval och inköp behandlades i dessa dokument. Idé- och ideologianalys har dessutom inte bara använts för att analysera texterna i dokumenten. Vi använde den också för att analysera och strukturera intervjusvaren eftersom respondenterna i sina svar resonerade kring vad det är som styr inköpen.

Själva analysen gick till så att vi efter en första genomläsning närgranskade all empiri såväl intervjutranskriptioner som styrdokument. Vi sökte efter beröringspunkter med våra idealtyper både innehållsmässiga och bokstavligen i form av terminologi. Angående våra respondenters svar fick vi vara mer lyhörda för deras tankegångar och resonemang. Även deras ordval var av vikt. När analysen var färdig delades empirin in efter dess anknytning till respektive forskningsfråga. Här hade vi emellertid inte hårddragna gränser utan vi var flexibla i de fall när något passade bättre in under en annan forskningsfråga. Vi behandlade de två folkbiblioteken var för sig för att inte belasta resultatredovisningen med för mycket information som kunde ha gjort presentationen

komplicerad. I Resultat- och analysammanfattning däremot kunde jämförelsen länderna emellan ges mer utrymme på ett övergripande sätt och det motiverade valet att göra den där.

6.2 Material

I båda länderna har vad som funnits tillhanda i styrdokumentform på respektive bibliotek varit avgörande i form av det empiriska material vi har kunnat textanalysera. Det visade sig att de svenska och engelska styrdokumenterna skilde sig åt på ett markant sätt i form av tillgänglighet, detaljriktighet och djup. Överlag har de engelska dokumenten presenterat mer textmassa att analysera och följaktligen har vi kunnat ta fler exempel från dem. Återigen, i likhet med respondentsituationen ovan, var detta något som var svårt att veta på förhand. Medvetna om denna obalans i materialet har vi utfört textanalysen efter bästa förmåga.

Vi har försökt att ha en källkritisk syn vid val av källor och vi tänkte på Torsten Thuréns ord om att källkritik används för att värdera källor och bedöma deras trovärdighet. (Thurén 2005, s. 9) Vi har särskilt reflekterat över detta när valet stod mellan olika källor då har vi så långt det varit möjligt prioriterat primärkällor för att undvika förvanskningar av fakta. Med äkthet i åtanke har vi i största möjliga mån valt texter skrivna av forskare. Vid konstruktionen av intervjufrågor har vi undvikit att använda ledande frågor vilket ger en ökad trovärdighet. Intervjuerna har även spelats in för att ingen information skulle gå förlorad. Utifrån en källkritisk ståndpunkt har vi bedömt styrdokumentens innehåll som tillförlitligt p.g.a. deras egenskap som primärkällor.

Som tidigare nämnts finns inte våra styrdokument med i litteraturförteckningen p.g.a. anonymitetsskäl. Vi har därför valt att beskriva dessa dokument relativt detaljerat. Vår förhoppning är att detta ska underlätta för läsaren att följa med i analysen av sagda dokument.

6.2.1 Innehållet i de svenska styrdokumenterna

På det svenska folkbiblioteket har vi som nämndes i syftet närmare undersökt följande styrdokument förutom förslaget till kulturpolitiskt handlingsprogram som inte fanns tillgängligt:

- Bibliotekslagen
- Biblioteksplanen
- Bibliotekets servicegaranti från 2001 (ingår i biblioteksplanen)
- Förslaget till kulturpolitiskt handlingsprogram från 2006

Den svenska bibliotekslagen består endast av 10 paragrafer och vi har efter noga övervägande valt att ta med den här i sin helhet. Vi gjorde bedömningen att en sammanfattning inte skulle göra innehållet rättvisa. Dessutom innebär lagspråkets komprimerade natur att omfånget är överkomligt.

6.2.1.1 Bibliotekslagen

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om det allmänna biblioteksväsendet.

2 § Till främjande av intresse för läsning och litteratur, information, upplysning och utbildning samt kulturell verksamhet i övrigt skall alla medborgare ha tillgång till ett folkbibliotek.

Folkbiblioteken skall verka för att databaserad information görs tillgänglig för alla medborgare. Varje kommun skall ha folkbibliotek.

3 § På folkbiblioteken skall allmänheten avgiftsfritt få låna litteratur för viss tid.

Bestämmelsen hindrar inte att ersättning tas ut för kostnader för fotokopiering, porto och andra liknande tjänster. Inte heller hindrar den att en avgift tas ut i de fall låntagare inte inom avtalad tid lämnar tillbaka det som de har lånat.

4 § Ett länsbibliotek bör finnas i varje län.

Länsbiblioteket skall bistå folkbiblioteken i länet med kompletterande medieförsörjning och andra regionala biblioteksuppgifter.

För den kompletterande medieförsörjningen skall också finnas en eller flera lånecentraler.

5 § I 2 kap. 36 § skollagen (2010:800) finns bestämmelser om skolbibliotek. *Lag (2010:860).*

6 § Det skall finnas tillgång till högskolebibliotek vid alla högskolor. Dessa bibliotek skall inom de områden som anknyter till utbildning och forskning vid högskolan svara för biblioteksservice inom högskolan och i samverkan med landets biblioteksväsen i övrigt ge biblioteksservice.

7 § /Upphör att gälla U:2013-02-01/ Kommunerna ansvarar för folk- och skolbiblioteksverksamheten.

Landstingen ansvarar för länsbiblioteken.

Staten ansvarar för högskolebibliotek och för lånecentralerna samt för sådan biblioteksverksamhet som enligt särskilda bestämmelser ankommer på staten. *Lag (2012:912).*

7 a § Bibliotek och bibliotekshuvudmän inom det allmänna biblioteksväsendet skall samverka. Kommuner och landsting skall anta planer för biblioteksverksamheterna. *Lag (2004:1261).*

8 § Folk- och skolbiblioteken skall ägna särskild uppmärksamhet åt funktionshindrade samt invandrare och andra minoriteter bl.a. genom att erbjuda litteratur på andra språk än svenska och i former särskilt anpassade till dessa gruppers behov.

9 § Folk- och skolbiblioteken skall ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar genom att erbjuda böcker, informationsteknik och andra medier anpassade till deras behov för att främja språkutveckling och stimulera till läsning.

10 § Länsbibliotek, lånecentraler, högskolebibliotek, forskningsbibliotek och andra av staten finansierade bibliotek skall avgiftsfritt ställa litteratur ur de egna samlingarna till folkbibliotekens förfogande samt i övrigt samverka med folk- och skolbiblioteken och bistå dem i deras strävan att erbjuda låntagarna en god biblioteksservice. (Bibliotekslagen)

6.2.1.2 Biblioteksplanen

Biblioteksplanen är ett dokument på 23 sidor. Den är indelad i följande avdelningar: inledning, kommunfakta, kartläggning av kommunens biblioteksstruktur, verksamhetsbeskrivning, samverkan, skolbiblioteken, bibliotekets plats i samhället, biblioteksplan, uppföljning och utvärdering samt bilagor. Inledningen fastställer vilka lagar som föreskriver folkbibliotekens huvudsakliga uppgifter och samarbetet dem emellan. Syftet med en kommuns biblioteksplan nämns och tillvägagångssättet för skapandet av den här specifika biblioteksplanen. Svensk biblioteksförnings definition av en biblioteksplan citeras och därefter listas biblioteksplanens utseende i form av sex punkter som ska beskriva dess verksamhet. Paragraf två från bibliotekslagen poängteras och avslutningsvis utöver biblioteket nämns kommunens kulturförvaltnings övriga allmänkulturverksamheter. En kommunprofil presenteras i avsnitt två som även inkluderar en karta över kommunen. Avsnitt tre listar de olika typer av bibliotek som finns i kommunen och biblioteksverksamhetens styrdokument räknas upp. Utöver det

nämns kulturnämndens mål och även vad bibliotekets servicegaranti utlovar. I det fjärde avsnittet behandlas bibliotekets verksamhetsbeskrivning i form av de tjänster det erbjuder och vilket material som tillhandahålls. Vidare berörs den läsfrämjande verksamheten genom exemplen barn- och ungdomsbiblioteket och bibliotekets sociala verksamhet. Huvudbibliotekets roll och ansvar tas även upp i förhållandet till filialbiblioteken och avsnittet avslutas med utlåningsstatistik. I det femte avsnittet ges information om bibliotekets samverkspartners samt vad denna samverkan består av. Vidare utgörs avsnitt sex av information om skolbiblioteket. Bibliotekets plats i samhället behandlas i avsnitt sju och dess styrka som en del i ett nätverk beskrivs. Andra faktorer som räknas upp är bl.a. den snabba teknikutveckling som råder och vad den innebär. I anslutning till detta diskuteras bibliotekets funktion som mötesplats och informationscentrum, och existerande målgrupper nämns samt nya potentiella målgrupper. Bibliotekets följande ledord utgör slutorden: kunskap, bemötande, mötesplats, uppsökande och utmaning.

Biblioteksplanen som utgör avsnitt åtta delas i sin tur in i följande åtta punkter: biblioteket som informationscentrum, bemanning, tillgänglighet, medieplan, IT-strategi, biblioteket och utbildningen, lässtimulans för alla åldrar och utveckling av filialbiblioteken. Under punkt 1-3 behandlas följande. Där fastställs bibliotekets funktion som informationscentrum och dess uppgift angående informationssökning och lässtimulans. Bibliotekets fokusgrupper och dess marknadsföring nämns även och kompetent och serviceinriktad personal utlovas. Vidare är avsikten att en framtida analys av kompetensbehovet ska göras. Därefter behandlas bibliotekets tillgänglighet som ska vara god i både fysisk och elektronisk bemärkelse samt vara tillgänglig för alla. Under punkt fyra beskrivs vad en medieplan ska täcka in och den har en ettårig uppföljnings- och revideringsstatus. Vidare under punkt fem behandlas IT-strategin i form av större kompetenskrav på personalen, att ett behov skapas för ökande resurser och fem IT-relaterade mål för biblioteket listas. Därefter under punkt sex tas kommunbibliotekets stödfunktion upp för både grundskole- och gymnasiebiblioteken. Utöver att deras respektive visioner fastställs att lärandet är livslångt vilket leder till att biblioteket erbjuder utökade tjänster. Dessutom eftersöks en reglerad överenskommelse mellan kommunbibliotek och skolorna. Vidare under punkt sju uppmanas lässtimulans i alla åldrar och under punkt åtta behandlas visionen att det datoriserade utlåningssystemet även ska inkludera filialerna. Frågor som personalkompetens, lokalisering och samverkan tas även upp i relation till biblioteksverksamheten. Slutpunkten utgörs av en intention om uppföljning, utvärdering och revidering på ett femårsrota.

6.2.2 Innehållet i de engelska styrdokumentet

På folkbiblioteken i England ska det nationellt finnas något som heter beståndsutvecklingspolicy för folkbibliotek. Den nationella förvärvsgruppen har publicerat en mall för en sådan policy som biblioteken kan använda när de utvecklar sin egen. Det är biblioteksmyndigheternas ansvar att den hålls uppdaterad och är tillgänglig för allmänheten. Förutom att beståndsutvecklingspolicyn ska reflektera demografin och behovet i samhället så täcker den in samtliga aspekter som är relaterade till beståndshantering. Dessutom stödjer den bibliotekets uppgift att ”främja information, idéer och den kulturella erfarenheten”. (Butler, s. 2) Dessvärre fanns ingen sådan att tillgå på det aktuella folkbiblioteket i England eftersom den håller på att omarbetas p.g.a. organisatoriska skäl. Vi har istället undersökt följande styrdokument i England:

- folkbiblioteks- och museilagen från 1964

- en beståndshanteringsplan
- en beståndshanteringspolicy
- en leverantörsspecifikation

6.2.2.1 Folkbiblioteks- och museilagen från 1964

I folkbiblioteks- och museilagen från 1964 är det kapitel 75 som är av intresse för folkbiblioteken. Det består av 26 avsnitt och den behandlar bl.a. hur ansvarsområden struktureras, fördelning av ansvar mellan kommuner, biblioteksmyndigheter och statssekreteraren. Den sistnämndes skyldigheter och beslutsbefogenheter fastställs likaledes. Även biblioteksmyndigheternas skyldigheter räknas upp. Därutöver tas samarbetsmöjligheter upp över kommungränserna som måste godkännas av statssekreteraren. Dessutom nämns ersättningsskyldigheter emellan kommunerna för utbyte av tjänster sinsemellan. Folkbiblioteks- och museilagens relation till kommunala lagar och förordningar påpekas med hänvisning till de senare. På en mer detaljerad nivå nämns kostnadsrestriktioner i den bemärkelsen av vilka avgifter som inte kan krävas av biblioteksanvändarna. Ersättningsmöjligheter till personal som omplaceras tas även upp. Det beskrivs vidare vilka krav som är aktuella om folkbibliotekens lokaler ska tänkas användas i utbildningssyfte eller vid kulturella tilldragelser. Information om den lagliga rätt personalen på folkbiblioteket har för att avvisa en person från byggnaden presenteras därefter. Mot slutet finns en begreppsspecifikation som tydliggör termer etc.. Kapitlet avslutas med en genomgång av varje avsnitts hänvisningar. Sammantaget fastställs ansvarsfördelning, krav, rättigheter och skyldigheter på en övergripande nivå.

6.2.2.2 Beståndshanteringsplanen

Den engelska beståndshanteringsplanen är ett dokument på nio sidor. Den inleds med syftet för planen, hur den tilldelade budgeten fördelas på nyinköp och ersättningsköp. Information ges om att inventeringar kommer att ske oftare inom vissa kategorier. Avsikten med denna process är att inventeringarna ska kunna motivera de omplaceringar och den cirkulering av bestånd som görs. Vidare berörs budgetfördelningen för de kategorier som står i tur att inventeras. Denna inventering görs av utvald anställd som bedöms ha utmärkande kunskaper angående urvalsmomentet. Den anställde samarbetar därefter med berörd personal på respektive bibliotek för att se över och hitta eventuella luckor i beståndet. Ett inventeringsschema över skönlitteratur för vuxna presenteras och den delas in i följande nio kategorier: deckare; familjesaga; allmän skönlitteratur; historiska romaner; skräck; romantik; science fiction & fantasy; thrillers & äventyr; vildavästernromaner och kategorierna inventeras med intervaller på två till tre år. Inventeringsschemat för facklitteratur för vuxna består av 36 poster och inventeringsintervallet är på ett till sex år beroende på vilken typ av kategori som avses (Beståndshanteringsplanen, s.1-2) Planen består även av en detaljerad beskrivning av hur budgeten över bibliotekets samtliga medier är fördelad för nästkommande budgetår och dessa siffror är baserade på kostnader under den senaste två-års perioden. En tabell visar en medelfördelning på femton olika poster. Därefter delas respektive post in i mer detalj vad den tilldelade budgeten är avsedd för. Skönlitteratur har t.ex. nio specificeringar. (ibid., s. 4-5) Beståndshanteringsplanen avslutas med ett detaljerat inventeringsschema över de kategorier som har stundande inventeringar nämligen skönlitteratur respektive facklitteratur för vuxna, musik samt barnböcker i detta dokument. De i sin tur delas in i mer klagjorda områden och ansvarig utnämnd bibliotekarie för dessa namnges och månad när inventeringarna ska vara gjorda specificeras. (ibid., s.8-9)

6.2.2.3 Beståndshanteringspolicyn

Beståndshanteringspolicyn är ett styrdokument som består av 14 sidor och är indelat i följande sju avsnitt: introduktion, beståndshanteringsens grundprinciper, urvalsprocessen, vad en beståndshandlingsplan innebär, olika typer av material/media, marknadsföring/litteraturfrämjande åtgärder samt gallring av beståndet. I introduktionen inleds planen av en definition av dokumentets syfte följt av de rättsliga skyldigheter den måste upprätthålla. Fyra mål för biblioteksverksamheten i kommunen presenteras. Därefter går grundprinciperna av beståndshandling igenom; tillhandahållande, fördelning, omsättning, huvudansvarig och ansvarsområden, beståndets beskaffenhet, format och donationer. Därefter under rubriken urvalsprocessen uppvisas de hjälpmedel och det stöd som leverantören kan erbjuda samt tre poster med övriga hjälpmedel. Planen listar även urvalskriterier för inköp av all sorts material till biblioteket. Vidare under rubriken beståndshandlingsplan så listas fjorton punkter som en sådan kan men inte nödvändigtvis måste täcka in. I avsnittet efter behandlas de olika materialtyperna: skönlitteratur, facklitteratur, referensmaterial, storstilböcker, talböcker, inspelad musik, video/DVD och CD-Rom/Playstation. Under respektive materialtyp presenteras sedan ett syfte riktat till användarna samt ett tillvägagångssätt för att uppnå detta syfte. De två sista punkterna marknadsföring/litteraturfrämjande åtgärder samt gallring av beståndet har även de syften och tillvägagångssätt i punktform under sina rubriker. (Beståndshanteringspolicyn, s.1-14)

6.2.2.4 Leverantörsspecifikationen

Den engelska leverantörsspecifikationen som består av 37 sidor inleds med en kommunprofil och därefter presenteras biblioteksprofiler för samtliga folkbibliotek i kommunen. Därefter följer en noggrann beskrivning av skönlitteraturens nio olika genrer vilka är desamma som i beståndshanteringsplanen. Först står en specifikation av vilka kriterier som ska uppfyllas för att en bok ska anses tillhöra genren och därefter nämns författare vars böcker redan etablerats tillhöra densamma. Urvalskriterierna som följs vid inköpen består av fyra hållpunkter nämligen allmänt, formatet, serier och undantag. Hållpunkterna har fler specifikationer och dessa kan variera något emellan genrer. I resultatredovisning nedan presenterar vi hur skönlitteratur för vuxna behandlas i leverantörsspecifikationen och det exemplet belyser upplägget för de övriga genrer. Gemensamt utgör de huvuddelen av dokumentet. I leverantörsspecifikationen presenteras även en bokcirkulationsöversikt och i den föreslås en lämplig fördelning av beståndet och fyra exempel ges som vägledning. En tabellöversikt visar dessutom respektive genres cirkulationssiffror i procent. Mot slutet av dokumentet finns en sammanfattad budgetöversikt och vidare ges direktiv för en service som motsvarar boken kommer i Sverige samt en hänvisning till direktiv för biblioteksservicen överlag. Avslutningsvis tilldelas ansvar för översikt av detta dokument samt en rekommenderad budgetuppföljning som ska ske månadsvis och utföras av den ansvarige. (Leverantörsspecifikationen, s. 2-37)

7 Resultatredovisning

Bibliotekarien på det svenska folkbiblioteket har arbetat som bibliotekarie i 30 år på olika bibliotek. Hon har varit inköpsansvarig på det nuvarande folkbiblioteket i 12 år. På det engelska folkbiblioteket har bibliotekarien arbetat med bokinköp i 25 år och ansvarar nu för den del av inköpen av skönlitteratur som inte har lagts ut på

entreprenad. Vare sig den svenska eller den engelska bibliotekarien i vår undersökning har en specifik yrkestitel som reflekterar att de hanterar bokinköp. De kallas helt enkelt för inköpsansvariga bibliotekarier.

Vi valde med hänsyn till våra respondenter att som tidigare nämnts anonymisera både deras och folkbibliotekens egentliga namn. I den fortsatta texten benämns den svenska bibliotekarien som Svea och den engelska som Emily. Vi kommer i denna del av uppsatsen frånga principen att använda termen biblioteksanvändare och istället bruka respondenternas egna benämningar samt de ordval som vi finner i styrdokumentet.

7.1 Hur behandlas urval och inköp i styrdokumentet

7.1.1 De svenska styrdokumentet

Som grund för verksamheten på alla svenska bibliotek finns UNESCOs folkbiblioteksmanifest från 1994 och bibliotekslagen från 1996.

UNESCOs folkbiblioteksmanifest är en deklARATION och således inte tvingande utan en rekommendation till sina medlemsstater att främja en viss utveckling. Manifestet kan ses som ett underlag för biblioteksdebatten och rättesnöre för folkbiblioteksutvecklingen. I manifestet sägs bl.a. att folkbibliotekens tjänster i princip ska vara fria från avgifter. Detta är i linje med Stigendals teori om att bibliotekens låga barriärer gynnar ett innanförskap vilket faller under det socialt inkluderande argumentet.

“Bibliotekslagen från 1996 tar i sin andra paragraf upp folkbibliotekens roll som främjare av intresse för läsning och litteratur, information, upplysning och utbildning samt kulturell verksamhet i övrigt”. I paragraf åtta står att ”Folk- och skolbiblioteken skall ägna särskild uppmärksamhet åt funktionshindrade samt invandrare och andra minoriteter bl.a. genom att erbjuda litteratur på andra språk än svenska och i former särskilt anpassade till dessa gruppers behov”.

Under vår studie har vi reflekterat över att bibliotekslagen består av en del vaga formuleringar. Det står t.ex. att särskild uppmärksamhet ska ägnas åt invandrare och andra minoriteter. Att ytterligare specifikation saknas i detta fall är dock inte så förvånande eftersom alla kommuner ser olika ut och har stora variationer sinsemellan. Här ser vi emellertid att social inkludering uppmärksammas.

Bibliotekslagen kompletterades 2004 med en paragraf om att biblioteken och dess huvudmän ska samarbeta samt att alla landsting och kommuner ska anta en plan för bibliotekens verksamhet. Därefter fattas beslut kring folkbibliotekens verksamhet på kommunal nivå. Denna plan som ska finnas på alla kommuner och landsting kallas för *biblioteksplan*. I det svenska bibliotekets styrdokument citeras Svensk biblioteksförning som beskriver en sådan biblioteksplan på följande sätt:

Med en biblioteksplan avses ett politiskt styrande dokument som omfattar analys av det samlade biblioteksbehovet i en kommun och åtgärder för hur dessa behov ska tillgodoses. Denna biblioteksplan ska förutom folkbiblioteksverksamheten också innefatta biblioteksbehovet vad gäller utbildning, omsorg, vård och näringsliv [...] Biblioteksplanen ska enligt biblioteksförningen beskriva verksamhetens: inriktning, omfattning, samverkan, medieutbud, tillgänglighet och öppethållande.

Kulturförvaltningen i den svenska kommunen där folkbiblioteket i vår undersökning ligger fick 2003 i uppdrag av kulturnämnden att ta fram en plan som senare behandlades

och fastställdes av kommunfullmäktige. Vi kan observera att den lagliga aspekten utgör en viktig roll i den framtagna biblioteksplanen och i den listas dessutom följande styrdokument som är aktuella för biblioteksverksamheten:

- bibliotekslagen (från 1996 med komplettering 2004)
- kommunens budget och däri angivna mål för verksamheten 2007-2009
- förslaget till kulturpolitiskt handlingsprogram från 2006
- bibliotekets servicegaranti från 2001 (ingår i biblioteksplanen)

Vi kunde tyvärr inte få tillgång till kommunens budget och som tidigare nämnts det kulturpolitiska handlingsprogrammet som även de är styrdokument för bibliotekets verksamhet.

Biblioteksplanen på det svenska folkbiblioteket lägger fokus på att tillgodogöra allmänheten och det märks tydligt att man är mån om låntagarna. I biblioteksplanen kan man bl.a. läsa att biblioteket har två uppgifter: informationssökning och att stimulera till läsning. Biblioteket måste ständigt utvecklas eftersom den tekniska utvecklingen går så fort. Informationssökning på Internet ställer allt större krav på personalens kompetens. För att stimulera till läsning ska biblioteket genomföra olika aktiviteter och åtgärder som t.ex. läsprojekt och bokutställningar. Biblioteket ska för att kunna utvecklas tillgodose krav från låntagare starta fokusgrupper i samhället vars uppgift kommer att bli att föra fram synpunkter och önskemål på biblioteket. Det finns en medieplan där gallring, inköp och magasinering behandlas. I bibliotekets IT-strategi ska bl.a. ingå att utveckla bibliotekets hemsida för att göra bibliotekskatalogen mer användarvänlig. Biblioteksplanen på det svenska folkbiblioteket varierar i hur detaljerat de olika momenten beskrivs.

I avsnittet om servicegarantin behandlas den service som biblioteksanvändarna kan förvänta sig såväl generellt som i specifika fall t.ex. utlovas ”att biblioteket ska köpa in ytterligare exemplar av en bok om minst fem personer står i kö för att låna”. Detaljnivån i servicegarantin är hög och den riktar sig till biblioteksanvändarna. Den är i vissa fall målgruppspecifik men detta verkar för att den är utökat socialt inkluderande eftersom den inte exkluderar någon målgrupp.

I bibliotekets verksamhetsbeskrivning står att dess kärnområden är ”bibliotekets sociala verksamhet” och ”barn- och ungdomsbibliotek”. Biblioteket har en viktig social funktion som ständigt utvecklas. För att nå personer med olika sorters funktionshinder som t.ex. synskadade tillhandahåller biblioteket bl.a. talböcker och har en bokenkommer verksamhet. Biblioteket köper även in speciell media för barn med särskilda behov. Till den sociala verksamheten hör även att barnbibliotekarien har en utåtriktad funktion och arbetar med uppsökande verksamheter för främjande av läsning.

Respondenten Svea säger att man på det svenska folkbiblioteket inte har någon specifik inköspolicy utan använder sig av en biblioteks- och medieplan som fungerar bra. Vi ser vad som lånas ut och efterfrågas på de olika avdelningarna och vet på så vis vad som behöver köpas in”. Svea känner inte heller att det saknas direktiv för inköp av skönlitteratur för vuxna, de som arbetar med inköp vet vad låntagarna vill ha. Eftersom inköparna påverkas av låntagarnas efterfrågningar och anpassar inköpen i enlighet med vad låntagarna vill ha passar detta in på det marknadsanpassade argumentet.

Genom hela biblioteksplanen märks de marknadsanpassade- och socialt inkluderande argumenten. Det marknadsanpassade argumenten framkommer i exempelvis

biblioteksplanen som är upplagd för att på bästa sätt bemöta biblioteksanvändarnas behov. I bl.a. verksamhetsbeskrivningen kan ett socialt inkluderande argument observeras då man arbetar för att medborgare med olika former av handikapp ska ha tillgång till bibliotekets verksamheter. Servicegarantin visar drag från både det marknadsanpassade argumentet och det socialt inkluderande argumentet. Här beskrivs den service som biblioteksanvändarna kan förvänta sig.

7.1.2 De engelska styrdokumentet

Det övergripande styrdokumentet på folkbiblioteken i England är bibliotekslagen med andra ord folkbiblioteks- och museilagen från 1964. Detta är dock inte ett dokument som man konsulterar regelbundet. Den förekommer däremot som laglig grund i beståndshanteringspolicyn där dess centrala budskap presenteras som att folkbiblioteken är till för alla och det ska tillhandahålla allt material med viss reservation. Avsaknaden av detaljer som framkom vid närgranskningen av lagen innebar att information inte presenterades på den nivå vi sökte efter i vår undersökning. Följaktligen berörs folkbiblioteks- och museilagen endast genom följande exempel som talar emot den aspekt av det centrala budskapet som säger att folkbiblioteket är till för alla:

Provided that although a library authority shall have power to make facilities for the borrowing of books and other materials available to any persons it shall not by virtue of this subsection be under a duty to make such facilities available to persons other than those whose residence or place of work is within the library area of the authority or who are undergoing full-time education within that area. (The Public Libraries and Museums Act 1964, 75:7:1)

Ovanstående punkt i avsnitt sju innebär att folkbiblioteken inte är skyldiga att erbjuda sina tjänster till besökare som inte bor, arbetar eller studerar i närområdet. Upprätthållandet av denna punkt måste vara väldigt svårt att efterfölja särskilt om användarna endast utnyttjar biblioteket som plats. Det talar dessutom emot folkbiblioteken som socialt inkluderande och punkten är en direkt motsägelse till ett av London Libraries Consortiums mål. Det vill säga att invånare i London och dess kringliggande kommuner ska kunna utnyttja samtliga folkbibliotek som tillhör konsortiet med ett och samma lånekort och oberoende av bostadsort. (Barratt, 2010-04-19)

Ett av styrdokumentet nämligen beståndshanteringsplanen är av en utpräglad ekonomisk natur och huvuddelen består av tabeller som visar hur den tilldelade budgeten ämnas fördelas. Vid en närgranskning av dessa tabeller har vissa poster av intresse dykt upp som t.ex. i tabellen för hur bibliotekets budget fördelas på dess olika typer av genrer och material. Utav femton poster är tre av intresse nämligen skönlitteratur och tal- respektive storstilsböcker. De tilldelas följande procentuella andel i helhet av den totala budgeten: 19 %, 4 % respektive 5 %. (Beståndshanteringsplanen, s.4) För varje post ges ytterligare specifikationer som inköparna har som riktlinjer för vilka medel de har att förfoga över. Posten skönlitteratur som är viktig i vår undersökning har en ytterligare fördelning på nio moment varav beställningar, marknadsföring/litteraturfrämjande åtgärder och högpriesterande utgör tre exempel. De tilldelas följande procentuella andel i helhet av posten skönlitteraturs totala budget: 5 %, 13 % respektive 7 %. (ibid., s. 5)

Det är uppenbart att skönlitteratur upplevs som en viktig genre av biblioteket i och med att den tilldelas närmare en femtedel av den totala budgeten och det är också genom den många biblioteksanvändare nås. Det faktum att storstils- respektive talböcker har egna

poster är relevant i sig och att de gemensamt tilldelas närmare en tiondel av den totala budgeten är värt att notera. Genom denna fördelning ser vi hur både det marknadsanpassade och det socialt inkluderande argumenten reflekteras. Användarna är i fokus inklusive ett par grupper med särskilda behov. Granskar vi därefter siffrorna under posten skönlitteratur ser vi att posterna gemensamt utgör en fjärdedel av skönlitteraturens totala budget. Användarorienteringen är tydlig och den passar in på både det marknadsanpassade- respektive det socialt inkluderande argumentet. Det faktum att 13 % läggs på posten marknadsföring/litteraturfrämjande åtgärder reflekterar det marknadsanpassade argumentet som benämningen av posten antyder. Likaså speglas dess användarfokus eftersom det är biblioteksanvändarna som är målgruppen för marknadsföringen och de litteraturfrämjande åtgärderna.

Beståndshanteringspolicyn på folkbiblioteket i England inleds med en beskrivning av vilka juridiska skyldigheter som föreligger. Den är således utarbetad inom ett rättsligt ramverk bestående av nio lagar bl.a. den ovan nämnda folkbiblioteks- och museilagen och andra som täcker in områden som köns- och rasdiskriminering samt obscen material. Vidare finns ett långt citat med från biblioteksförningen som betonar allmänhetens rätt till folkbiblioteket om ingenting i laglig väg förhindrar detta och att man ska "Avoid material which overtly promotes racism or prejudice against any social group". (Beståndshanteringspolicyn, s. 2) Inledningen av beståndshanteringspolicyn betonar vikten man lägger vid social inkludering. Först betonas allmänhetens lagliga rätt att utnyttja folkbiblioteket och dess bestånd. Vi ser också ett exempel på vad som skulle kunna kallas ett slags diskrimineringsfilter i specifikationen av vilket material som inte har en plats i folkbibliotekets bestånd. Potentiellt provocerande material angående rastillhörighet och social status utesluts om det bedöms vara för starkt.

Målen i beståndshanteringspolicyn reflekterar att allas behov i kommunen ska tillgodoses. Lyhördhet för kundernas behov nämns och att folkbibliotekens bestånd ska spegla utvecklingen på marknaden. Folkbiblioteken ska vara förutseende och visa en flexibilitet angående kundernas behov och att beståndet ska ge valuta för pengarna. Det sista av de fyra målen är marknadsanpassat och ger en bild av hur beståndet ska marknadsföras på bästa sätt för att nå kunderna, väcka deras intresse och ge så höga utlåningssiffror som möjligt. (Beståndshanteringspolicyn, s.1) Vi kan här se att det marknadsanpassade argumentet är dominerande men även att det socialt inkluderande argumentet berörs. Återigen kallas biblioteksanvändarna för kunder och man framhåller att folkbibliotekens bestånd bör marknadsföras effektivt. Budgeten berörs indirekt genom att beståndet ska vara så bra som möjligt med tanke på de medel man har till sitt förfogande. Det socialt inkluderande argumentet ges en inledande position och att de varierande behoven hos kommunens invånare ska bemötas ses som en viktig uppgift.

Den engelska beståndshanteringspolicyn täcker naturligtvis in många aspekter av hanteringen av beståndet i kommunen och den listar bl.a. vilka resurser som leverantörerna bidrar med (10 punkter) och utöver det nämns "Reader's requests" som en bidragande faktor i urvalsprocessen. Det kriterium som nämns täcker in allt material folkbiblioteket tillhandahåller och inköparna ska ha följande i åtanke: "Cost and Value For [sic!] Money, Content, Currency, Scope, Authority, Format, Presentation, Suitability for public library use". (Beståndshanteringspolicyn, s. 4-5) Ett nära samarbete med leverantörerna presenteras som en självklarhet för att beståndet ska vara väldisponerat. Riktlinjerna som listas för inköparna har en tydlig marknadsekonomisk ton och visar på att det marknadsanpassade argumentet har en central position.

När man behandlar ändamålet med skönlitteratur i beståndshanteringspolicyn fastställer

man först att kunderna läser skönlitteratur i rekreativ-, utbildnings- och socialt syfte. Beståndet som folkbiblioteket tillhandahåller kommer att kunna bidra med följande aspekter: “Broadens the outlook, Exercises the imagination, Challenges the preconceptions, Extends literacy, Encourages the reluctant reader, Provides entertainment and relaxation”. (Beståndshanteringspolicy, s. 5) Folkbibliotekens avsikt är att beståndet ska reflektera kundernas behov och efterfrågan på ett rättvist sätt och slutligen “We also recognise [...] our role in providing and promoting serious literary fiction and in ensuring the continued availability of classic works”. (ibid., s. 6)

Sammantaget visar detta på att folkbiblioteket sätter biblioteksanvändarna i fokus och att största vikt läggs vid kompositionen av beståndet. Det ska bestå av vad kunderna efterfrågar. De ska känna att ingenting saknas för att allt man kan tänka sig vilja låna ska finnas tillhands. Ännu en gång läggs tonvikten på biblioteksanvändarna och deras önskemål med andra ord ett marknadsanpassat särdrag. När man sedan beskriver vad folkbibliotekets bestånd kan utlova liknar det säljargument vilket även det är i linje med det marknadsanpassade argumentet. Biblioteksanvändarnas centralposition i detta sammanhang kan även ses som socialt inkluderande eftersom det visar på en öppenhet för alla i samhället. Avslutningsvis berör man den seriösa skönlitteraturen vars bestånd i fortsättningen kommer att hållas efter. Med seriös skönlitteratur avses litteratur som anses ha en högre kvalitet som t.ex. Dickens. Den nämns här i en mening och ges således inte en utmärkande plats men faller likväl under kvalitetsargumentet.

En av beståndshanteringspolicyens sista punkter behandlar marknadsföring av beståndet och man listar vad man vill uppnå med detta och hur man ska gå tillväga. Det är uppenbart att man lägger vikt vid detta moment och detta reflekterar det marknadsanpassade konceptet. Det räcker inte med att ha ett varierat och väl sammansatt bestånd utan man måste nå ut till kunderna genom att marknadsföra sitt bestånd på bästa sätt med hjälp av de metoder som man har till sitt förfogande. Detta är återigen en reflektion av det marknadsanpassade argumentet.

Leverantörsspecifikationen inkluderar den inköpspolicy som är aktuell på folkbiblioteket i England. Vi tar som sagt exemplet allmän skönlitteratur för vuxna för att belysa detaljrikedomen i beskrivningarna av de olika genrererna och deras urvalskriterium:

Novels that do not obviously fit into a genre category. This includes literary fiction, contemporary fiction, classic fiction, humour, chic-lit, bodice-rippers, gay and lesbian interest, and short stories. In addition it includes those authors often asked for by name whose titles might be split up if placed in genre categories, such as Jilly Cooper. Example authors in this category are: Maeve Binchy; Peter Carey; Marian Keys; Deborah Moggach; Joanna Trollope.

Use the following selection criteria:

General

- All new titles should be assessed on their individual merit
- Include best-selling, well reviewed and prize-nominated titles as per Holt Jackson best seller and prize-winner charts

Format [en punkt av åtta]

- Hardback and paperback formats may be purchased - the indicative split is 25% hardback and 75% paperback

Series

- Series may be purchased

- If purchasing the first book in a series, ensure that all subsequent titles are purchased for band 1 and 2 libraries

Exclusions

- Avoid titles by low quality publishers such as Vanity Publishing
- Avoid three-in-one style compilations and compendiums (Leverantörsspecifikationen, s. 17-18)

Ovanstående utdrag är något som Emily själv rättar sig efter när hon köper in skönlitteratur och till för ett år sedan var det också hennes arbetsuppgift att uppdatera leverantörsspecifikationen. Intressant att notera är att kvalitetsargumentet berörs här i en uppmaning att inte köpa böcker från förlag som publicerar lågkvalitetsböcker. För att undvika missförstånd ger man även ett exempel på ett sådant.

Avslutningsvis vill vi nämna det datasystem som används på folkbiblioteket i England. Trots att det av förklarliga skäl inte kan rubriceras som ett styrdokument har det på många sätt en styrande funktion och inköparna förlitar sig på den information som det tillgängliggör. Dess funktion är så pass viktig att vi bedömde att datasystemet måste beröras i detta sammanhang. Systemet samkör data från samtliga 28 folkbibliotek i två kommuner. Detta ger Emily en full överblick över beståndet i respektive bibliotek. Det fungerar indirekt som ett direktiv till var bestånden behöver ses över. I övrigt har inköparna fler möjligheter att konsultera information som är relevant för inköp som t.ex. kundernas inköpsförslag, rekommendationer från entreprenören och leverantören, följa publiceringstrenderna i pressen och bästsäljarlistor. Dessutom förses inköparna med förlagsinformation från deras leverantör. Skriftliga direktiv är de styrdokument som nämnts men Emily använder dem inte aktivt då hon har 25 års erfarenhet som bokinköpare. Hon menar att någon som är ny i denna roll nog skulle känna trygghet att ha tillgång till dylika dokument. Här reflekteras marknadsargumentet bl.a. i användandet av ett datasystem som effektiviserar biblioteksverksamheten på ett likartat sätt som bokhandlare i egenskap av företag gör. Biblioteksanvändarna benämns här kunder vilket är karakteristiskt för detta argument. Stor vikt läggs vid kundernas inköpsförslag och detta speglas i folkbibliotekets bestånd med andra ord anpassas bibliotekets utbud efter kundernas efterfrågan för att uttrycka det i marknadsekonomiska termer.

7.2 Vilka urvalskriterier använder respondenterna?

7.2.1 Den svenska respondentens svar

Angående allmänhetens möjlighet att påverka vad som köps in på det svenska folkbiblioteket kan låntagarna skriva ner sina önskemål på blanketter och lämna dessa i lånedisken. Önskemål kan även lämnas på webben genom bibliotekets hemsida. För varje inköpsförslag tar sedan Svea tillsammans med sina kollegor beslut om boken ska köpas in eller fjärrlånas från något annat bibliotek. Svea tycker att detta system är bra eftersom biblioteket får kännedom om vad som efterfrågas och man får in ganska många önskemål från besökarna. Vi märker här att det svenska folkbiblioteket är anpassat efter marknaden genom att låntagarna har möjlighet att påverka vad som ska köpas in. De som ansvarar för inköp har ständigt i åtanke det man tror att låntagarna är intresserade av att läsa. Detta är i linje med det marknadsanpassade argumentet. Dessutom innebär det faktum att låntagarna kan lämna in sina önskemål att de blir socialt inkluderade i bibliotekets verksamhet. Vilket är i enlighet med det socialt inkluderande argumentet.

Svea upplever inte medias påverkan som intensiv utan den sker mestadels i andra hand genom att låntagare ser på tv eller läser om någon bok. Detta inflytande ses både som positivt och negativt. Positivt på så sätt att man som personal kan upptäcka något intressant, det negativa ligger i att urvalet riskerar att bli enkelspårigt. Svea menar också att "Bokklubbar och bästsäljarlistor är inget vi använder oss av utan det sker indirekt genom det låntagarnas önskemål". Här uppmärksammas låntagarnas önskemål av inköparna och det är ett drag av det marknadsanpassade argumentet.

På folkbiblioteket där Svea arbetar använder man i första hand Btj:s (Bibliotekstjänst) listor på sina inköpsmöten. Detta är smidigt eftersom de innehåller recensioner på nästan all ny svensk litteratur. Det är praktiskt att ha dessa samlade i en katalog. Det upplevs som negativt är att det ibland dröjer innan böcker kommer med i dessa listor. När detta sker kompletterar biblioteket med recensioner från andra håll. Det är enligt Svea recensenterna som skriver i dessa listor från Btj som har störst inflytande av bibliotekets inköp av skönlitteratur. I andra hand kommer media som t.ex. tidningar. På Sveas bibliotek är det endast filmer för uthyrning som har en egen inköpskvot. All övrig media köps in "på känn" och detta fungerar bra.

Om valet står mellan två likvärdiga böcker väljer Svea den som hon tror att låntagarna vill läsa. På inköpsmöten diskuterar man varje bok, eftersom det inte så många närvarande kan alla göra sin röst hörd. Om oenighet skulle uppstå om vad som ska beställas brukar deltagarna resonera sig fram till en lösning om inte detta fungerar får majoritetens åsikt råda. Detta brukar enligt Svea inte vara något problem. På bibliotekets inköpsmöten menar Svea att "Det kan vara svårt att ha en subjektiv hållning, det är något man får tänka på. Vi brukar inom gruppen försöka hålla kontroll på varandra så att det inte bara köps in böcker inom en genre." När det gäller kvalitet reflekterar hon över god respektive dålig litteratur vid inköp och tycker det är viktigt. När det gäller vad som är god respektive dålig litteratur anser Svea att språket är viktigare än innehållet i en bok. Det faktum att Svea gör distinktionen mellan god respektive dålig litteratur är en reflektion av kvalitetsargumentet.

7.2.2 Den engelska respondentens svar

Biblioteksanvändarna i England kan påverka vad som köps in genom att antingen fylla i en blankett med sitt önskemål alternativt fylla i en motsvarande nätblankett. Dessa önskemål övervägs och om de inte är för specifikt inriktade mot ett smalt ämnesområde kan de många gånger tillmötesgå. I genomsnitt ett dussintal inkommer per vecka och de bibliotekarier som ansvarar för inköpen tycker att det är ett positivt inflytande som allmänheten har. Biblioteksanvändarnas möjlighet att påverka följer det marknadsanpassade argumentet. Detta sätt att göra låntagarna delaktiga i inköpen kan även ses som socialt inkluderande. Vilket följaktligen är i linje med det socialt inkluderande argumentet.

Media har ett enormt inflytande enligt Emily. Vad som debatteras och vad litteraturkritiker skriver i sina recensioner påverkar om böcker blir populära och följaktligen efterfrågas på folkbiblioteken. Vad som efterfrågas av användarna är ett urvalskriterium som Emily använder. Hon upplever i detta sammanhang medias inflytande som positivt:

A lot of people possibly wouldn't come to the library and wouldn't possibly consider purchasing a book until they saw it on the tv or heard people recommending it, friends

and neighbours. I think it certainly has raised the profile of reading. It has taken some of the snob value away from it. It doesn't have to be literature. I think very much people now realise that reading is a pleasure, you know. And as far as possible we try not to judge what people are reading. I think reading is a habit and it doesn't matter what they are reading because then hopefully they'll start to expand their horizon and choose perhaps more challenging literature.

I och med att Emily använder vad som efterfrågas som kriterium i urvalsprocessen lägger hon vikt vid biblioteksanvändarnas åsikter och detta är något som kännetecknar det marknadsanpassade argumentet. Hon säger också att snobberiet som tidigare har associerats med läsning av litteratur har avtagit. Läsning är till för alla oberoende av vederbörandes bakgrund och social status. Detta överrensstämmer med det socialt inkluderande argumentet.

Om det är en kontroversiell bok som debatteras i media köper man oftast in den också eftersom debatten avtar och de tenderar att lånas ut:

From my point of view, and I can't always speak of the decisions the borough would make, but I feel that it's probably better to stock the book and have the controversy. Raise the issue generally and get people talking about the book. You don't have to borrow the book just because it's on the library shelf.

Indirekt kommer biblioteksanvändaren i fokus i det att folkbiblioteken inte ska anta en censurerande roll utan att allmänheten även har rätt till material som kan bedömas som kontroversiellt. Detta kan ses som en reflektion av det marknadsanpassade argumentet som ser biblioteksanvändarna som en central punkt.

Bokklubbar och bästsäljarlistors har ett stort inflytande anser Emily och detta leder till att de som ligger högt upp på listorna samt de som rekommenderas av bokklubbarna efterfrågas på folkbiblioteken i stor omfattning. I regel köper man då in många exemplar i pocket utav respektive bok eftersom de har en begränsad livslängd p.g.a. att intresset för aktuell bok tenderar att avta med tiden. Det är en positiv utveckling menar hon som lockar allmänheten till folkbiblioteken och allt vad de har att erbjuda. I och med att bästsäljarlistorna reflekterar allmänhetens läsintresse kan man även anta att de reflekterar potentiella biblioteksanvändares önskemål vilket är ett marknadsanpassat argument.

Emily tycker att hjälpmedel som listor och kataloger blir inaktuella ganska snabbt så de används i regel inte. Istället använder man ett datasystem som entreprenören arbetar med och som baseras på ett femstjärnigt graderingsupplägg där fem stjärnor visar vad som efterfrågas och säljs mest. Datasystemet markerar dessutom aktuella trender. I kompletterande syfte läser man recensioner och följer debatten i media. Det händer också att Emily ber leverantören om hjälp att söka viss litteratur som nyligen när hon sökte boktitlar i genren familjesaga. Genom att använda ett datasystem som markerar trender som allmänheten är med och skapar visar det att deras önskemål uppmärksammas i enlighet med det marknadsanpassade argumentet.

Angående sin roll som bokinköpare och hur hennes åsikter och smak spelar in menar Emily att hon indirekt blir styrd av bakomliggande faktorer som t.ex. budget och inköpskvot. Hon kontrollerar ständigt det samkörda systemet för att se vad/vilken typ av titlar som lånas ut. Detta påverkar också hennes beslut. Om valet står mellan två likvärdiga böcker väljer Emily den som hon tror kommer att tilltala låntagarna mest och få boken utlånad "Other than what's happening in the publishing trade and what's

popular I try to make decisions based on evidence rather than interpretation”. Emily nämner här marknadsekonomiska faktorer som budget och inköpskvot i linje med det marknadsanpassade argumentet.

Sett ur ett kvalitetsperspektiv om vad som är god respektive dålig litteratur säger Emily att de inte fattar sådana beslut utan menar att det viktigaste är att boken lånas ut och läses: “If books don’t go out then they get taken off, so in a way that dictates whether it’s a good or a bad book. [...] So we don’t make value judgements on the content of the book [...] The value of a book is whether or not anybody wants to read it.” Hon nämner i sammanhanget att en väninna till henne som är studierektor läser *Mills & Boon* för att slappna av. Detta förlag är känt för sin utgivning av kärleksromaner av det slaget vi finner inom kiosk litteraturen i Sverige. Kvalitetsargumentet är inte något som Emily framhåller. Det viktiga för henne är att folk läser och inte **vad** de läser. Hon ser det inte heller som sin roll att bedöma böckers innehåll utan menar att böckers värde ligger i deras utlåningsstatus.

Det datasystem som Emily använder ger en bra distributionsöverblick och reflekterar folkbibliotekens bestånd, vilka böcker som behöver förnyas, vilka inköp som behöver göras i respektive genre och så vidare. Systemet används som utgångspunkt när inköparna fastställer inköpskvoten för olika genrer och dessutom ger det en överblick att de uppfylls. Detta visar hur biblioteksverksamhet angående vissa aspekter drivs som ett företag likt bokhandlare på marknaden. Detta är med andra ord en reflektion av det marknadsanpassade argumentet.

Angående övriga påverkande faktorer så har personalen på det engelska folkbiblioteket möjlighet att kommentera vad som köps in även om det inte sker spontant. Vid förfrågan är däremot responsen bra och Emily tillmötesgår deras förslag i den mån det är möjligt. Om det är dåliga utlåningssiffror på en genre som i det här exemplet skräckromaner försöker man hitta orsaken och förändra situationen till det bättre: “Sometimes you find that it’s [genren] not sited particularly well and people don’t know it’s there and then it’s the question of moving it and having a promotion”. Bibliotekets bestånd måste synas för att nå ut till biblioteksanvändarna och det gör man bl.a. genom att marknadsföra både böcker och i detta fall en hel genre som har hamnat i skymundan. Denna omplacering av en genre för att den ska hamna i blickfånget är en av många metoder som används. Marknadsföringsaspekten hör till ett av det marknadsanpassade argumentets kriterier.

7.3 Vilka skillnader finns i beslutsordningen?

7.3.1 Den svenska beslutsordningen

Folkbiblioteket i Sverige har inköpsmöte två gånger per månad när Btj:s listor kommer. Vid inköpsmötet är bibliotekets tre bibliotekarier, en biblioteksassistent och gymnasiebibliotekarien närvarande. Anledningen till att gymnasiebibliotekarien är med är att folkbiblioteket och gymnasiet vill undvika att köpa samma böcker. De två biblioteken lånar ofta litteratur sinsemellan. Folkbiblioteket köper i första hand in skönlitteratur från Btj. Från besökarna får man även in ganska många inköpsförslag som samlas ihop och diskuteras under inköpsmöten. Biblioteket köper även böcker från andra håll som exempelvis bokhandeln. Efter inköpsmötet skickas beställningarna in så fort som möjligt så att det blir synligt i bibliotekskatalogen vad som är beställt.

Vi ser här att det marknadsanpassade argumentet reflekteras i beståndshanteringen.

Folkbibliotekets resurser utnyttjas på bästa sätt för att undvika dubbelbeställningar och gynna bibliotekets bestånd. Besökarnas önskemål är i fokus i enlighet med det marknadsanpassade argumentet.

7.3.2 Den engelska beslutsordningen

Hur inköpsprocessen och beslutsfattandet går till har genomgått förändringar på det engelska folkbiblioteket. I början på 1990-talet höll man ännu inköpsmöten och då sammanträffades representanter för respektive bibliotek i kommunen. Man förde diskussioner och hade majoritetsomröstningar. Idag är det annorlunda i och med den konsolidering som pågår och idag faller ansvaret på ett fåtal bibliotekarier att sköta de bokinköp som inte har lagts ut på entreprenad. I den mån det hålls en form av inköpsmöte är det med bibliotekets leverantör av litteratur. Emily använder det tidigare nämnda femstjärniga systemet som entreprenören underhåller när hon köper in skönlitteratur för vuxna. Hon går igenom systemet genom att börja med de femstjärniga listorna därefter de fyrstjärniga och så vidare. Den tilldelade budgeten påverkar ständigt vad som köps in och läggs i systemets varukorg. Denna process utförs en gång i veckan och avslutas med att en beställning görs. Det är Emily som har avgjort vad beställningen ska bestå av. Om däremot ett specifikt tilltänkt bokinköp behöver diskuteras görs det först informellt med övriga bibliotekarier som har ansvar för inköp av böcker inom andra genrer. I första hand är det Emilys överordnade chef som har det avgörande beslutet men är ämnet kontroversiellt och skulle kunna få politiska konsekvenser "...it would go right to the top", men det är väldigt sällan det sker. Enligt beståndshanteringspolicyn vilar ansvaret på följande person: "Ultimate responsibility for stock rests with the Chief Librarian". (Beståndshanteringspolicyn, s. 3)

Angående utvecklingen av beslutsordningen och beståndshanteringen spelar budgeten en stor roll. Likt en affärsverksamhet har kommunen fått analysera sina utgifter och följaktligen vidtagit åtgärder för att effektivisera biblioteksverksamheten. Tid är pengar vilket har lett till att inköpsmöten inte längre hålls och att en stor del av folkbibliotekets inköp har lagts ut på entreprenad. Datasystemet som Emily använder ger information om trender på marknaden som den läsande allmänheten bidrar till. För henne är kundernas önskemål väldigt viktiga i urvalsprocessen. Samtliga aspekter tyder på en dominans av det marknadsanpassade argumentet.

8 Resultat- och analysammanfattning

Vi har i vår resultat- och analysammanfattning valt att inledningsvis presentera nedanstående tabell för att tydliggöra och ge en överblick hur de olika argumenten speglats i materialet.

Argument	Svenskt folkbibliotek		Engelskt folkbibliotek	
	Styrdokument	Intervju	Styrdokument	Intervju
Marknadsanpassat	+	+	+	+
Kvalitet	x	-	-	-
Socialt inkluderande	+	+	+	+
Symbolförklaring: '+'=berörs mycket, '-'=berörs lite, 'x'=berörs inte alls				

8.1 Det marknadsanpassade argumentet

Efter att ha genomfört vår analys med våra argument/idealtyper som analysverktyg kan vi konstatera att det finns både likheter och skillnader mellan de två länderna. Angående det marknadsanpassade argumentet är den största överensstämmelsen mellan länderna att biblioteksanvändarna står i fokus för respektive biblioteksverksamhet och att folkbibliotekens bestånd påverkas av biblioteksanvändarnas efterfrågan. Detta framkommer i styrdokumenterna där det både i den svenska biblioteksplanen liksom i den engelska beståndshanteringspolicyn beskrivs utförligt liksom i respondenternas svar. I de båda länderna hanterar man allmänhetens inköpsförslag på ett likartat sätt. Vi noterade dock att det i Englands biblioteks- och museilag finns en paragraf som är geografiskt exkluderande angående vilka som kan utnyttja folkbibliotek vilket går emot det marknadsanpassade argumentet. Lagen är däremot från 1964 och i dagsläget fungerar det i praktiken annorlunda med t.ex. London Libraries Consortiums arbete för geografisk inkludering. (Barratt, 2010-04-19) Det är nog inte heller helt orimligt att inom en nära framtid förvänta sig om än inte en omskrivning av lagen så i alla fall en uppdatering av detta avsnitt. I enlighet med det marknadsanpassade argumentet kallar Emily biblioteksanvändarna genomgående för kunder till skillnad från Svea. Därutöver är fyrapaktsharmonin väldigt tydlig på det engelska folkbiblioteket där budgetens inflytande är övergripande och marknadsföringen av beståndet anses som väldigt viktigt. Olika genrer tilldelas inköpskvot, till skillnad från Sverige, och man har även vidtagit åtgärder för att effektivisera verksamheten. Man får intrycket av att biblioteksverksamheten drivs likt ett företag där det datasystem som används väger tungt i att kunna göra den jämförelsen. Dessa drag är karakteristiska för det marknadsanpassade argumentet.

8.2 Kvalitetsargumentet

Angående kvalitetsargumentet har det ingen framträdande roll i något av länderna och saknas helt i de svenska styrdokumenterna. I den engelska beståndshanteringspolicyn berörs den med en mening och i den engelska leverantörsspecifikationen återfinns den i uppmaningen att inte köpa böcker från förlag som publicerar böcker av dålig kvalitet. Därefter är det upp till inköparna att göra den bedömningen. Emily menar att själva frågeställningen om distinktionen mellan god och dålig litteratur är felaktig och att "The value of a book is whether or not anybody wants to read it" med andra ord dess potentiella utlåningsstatus i detta sammanhang. Svea nämner det kortfattat men vad hon säger är relevant. Hon har nämligen distinktionen i åtanke vid inköp och tycker att den är viktigt.

8.3 Det socialt inkluderande argumentet

Det socialt inkluderande argumentet förekommer frekvent både i intervjuer och i styrdokument i de bägge länderna. Absolut allas rätt till att kunna utnyttja folkbiblioteken får laglig uppbackning i båda ländernas styrdokument. Emily menar också att den sociala statusanknytning till läsning som existerat håller på att lösas upp och läsning är accepterat och utövas i alla samhällsklasser. Det faktum att alla biblioteksanvändare är välkomna genomsyrar båda respondenternas svar. Det är även viktigt att notera den satsning som görs på sammansättningen av folkbibliotekens bestånd i de två länderna. Desto bättre sammansatt den är desto fler av allmänhetens och potentiella biblioteksanvändares behov kan man tillgodose. Vilket vi bl.a. har observerat

i det att båda länderna lägger vikt vid storstils- respektive talböcker. Detta är också en socialt inkluderande faktor. Det faktum att Svea säger att hon vet vad låntagarna vill ha tyder på att hon har en närmare kontakt med biblioteksanvändarna än Emily. Det är en punkt som poängteras i det socialt inkluderande argumentet nämligen att dialog mellan biblioteksanvändare och bibliotekspersonal gynnar innanförskap. Denna dialog ser vi också exempel på i att det finns en hanteringsprocess för inköpsförslag på respektive bibliotek. Den är i stort sett identisk i de båda länderna och de två respondenterna värdesätter detta inflytande från allmänheten och uppfattar det som positivt.

9 Slutdiskussion

Vår uppsats representerar naturligtvis inte samtliga folkbibliotek i Sverige och England men den kan ändå ge en uppfattning om hur det kan gå till. Vi har kunnat konstatera att sättet att köpa in skönlitteratur skiljer sig åt en hel del mellan de båda folkbiblioteken. Detta kan i viss mån relateras till att det är olika storlek på biblioteken och respektive tillhörande kommun. Följaktligen drivs biblioteksverksamheten i en större skala i England.

Med stöd av vår analysram och genom vår idé- och ideologianalys av vår empiri har vi kunnat konstatera att fokus i form av inflytande är detsamma i det båda länderna. Det marknadsanpassade och socialt inkluderande argumenten dominerar över kvalitetsargumentet angående inköpen av skönlitteratur för vuxna.

I relation till tidigare forskning vill vi uppmärksamma att det marknadsanpassade argumentet framträdande position i vår undersökning stämmer in på Joacim Hanssons diskussion om resonemangen som förs på folkbibliotek angående inköp av litteratur. Han påpekar som sagt att kunderna ses som konsumenter och att det kommersiella inflytandet ökar. Det är trender i Sverige som beskrivs och de stämmer till viss del in på vad som sker på det svenska folkbiblioteket i vår undersökning. Om vi skulle applicera detta tänkande på det engelska folkbiblioteket som vi har granskat är det än fler punkter som överensstämmer med Hanssons resonemang som t.ex. det faktum att en större del av inköpsverksamheten har lagt ut på entreprenad.

Lindsköld tar upp kommersialismens negativa anknytning till distributionssättets koppling till god kontra dålig litteratur. Hon menar att de motsättningarna som tidigare har rått mellan kvalitetslitteratur och populärlitteratur blir alltmer sällsynta. Detta berördes till viss del i intervjun med den engelska respondenten som nämnde att vad man läser spelar mindre roll idag. Hon gjorde dessutom gjorde en koppling till social status när hon sa att läsning numer är en accepterad hobby över de sociala gränserna.

Vi har med den här undersökningen kommit fram till att det är det marknadsanpassade och det socialt inkluderande argumentet som framträder starkast i vårt fall. I dessa båda argumenten har biblioteksanvändaren en central roll och vars behov och önskemål folkbiblioteken strävar efter att tillgodose. Vårt resultat går således i linje med det som Dorte Skot-Hansen har kommit fram till i det att marknadsorienteringen har ökat på biblioteken och att de har närmat sig både användarorientering och kommersialism. Genom sitt resonemang kring innanför- respektive utanförskap tangerar även Stigendal denna användarorientering. Han nämner t.ex. att målgruppsbarriärerna är låga på bibliotek och både det och användarorienteringen stämmer överens med utfallet av vår undersökning.

Angående framtida forskning i anslutning till resultatet av vår undersökning har vi funderat på det faktum att kvalitet inte spelade en större roll i inköpsprocessen. Själva begreppet upplever vi som undanlåtande. Det skulle därför vara intressant att se hur det upplevs av inköpare på folkbibliotek i en större skala i ett försök att konkretisera det. Detta skulle kunna uppnås genom en enkätundersökning. Det skulle även vara givande att få veta hur egenpublicerad litteratur skulle hanteras av inköparna med fokus på kvalitetsaspekten. Det är ju numer lättare för privatpersoner med författarambitioner att få sina alster publicerade på eget bevåg. Då uppkommer frågan hur kvaliteten kontrolleras där och hur biblioteken ställer sig till inköp av dylik litteratur som inte har gått igenom vad som skulle kunna kallas ett förlagsfilter. Ett nytt granskningsförfarande kan eventuellt bli aktuellt vid inköp på folkbiblioteken i framtiden. Det är en aspekt som en framtida undersökning skulle kunna undersöka.

Föremålet för en annan uppsats skulle även kunna vara att undersöka konsolidering i relation till biblioteksverksamheter. Det samarbete över kommunala gränser den medför och de besparingsåtgärder som vidtagits i form av att t.ex. inköpsverksamheten läggs ut på entreprenad. Den är långt utvecklad i vårt undersökningsområde i England men har den fått fäste i Sverige? Om så är fallet hur långt har utvecklingen nått? London Libraries Consortium som nämnts tidigare kan ses som en sorts produkt av denna konsolidering. Ett medlemskap i ett sådant konsortium kan upplevas som en slags existensförsäkring, en garanti för fortsatt öppet hållande eller som vår engelska respondent sammanfattade det "Strength in numbers". Förhåller det sig så? Det vore en intressant hypotes att få pröva.

Vi tänkte avslutningsvis knyta an till de forskningsfrågor vi satt som uppgift att svara på för att utröna om de har besvarats på ett tillfredsställande sätt.

Hur behandlas urval och inköp i styrdokumentet?

I Sverige finns ingen uttrycklig inköspolicy däremot följs en biblioteksplan som inkluderar en medieplan. Denna plan är utformad så att den täcker in både urval och inköp. I England däremot finns det en inköspolicy som utgör en del av leverantörsspecifikationen och den används av inköparna. Likaså följs de urvalskriterier för inköp som listas i den engelska beståndshanteringspolicyn.

Vilka urvalskriterier använder respondenterna?

Utöver styrdokumentens inverkan är biblioteksanvändarnas påverkan stor i de båda länderna. I England har media, bokklubbar och bästsäljarlistor ett stort inflytande och Emily förlitar sig på ett väl utvecklat och kontinuerligt uppdaterat datasystem som reflekterar efterfrågan på marknaden. Det mediala inflytandet är inte lika starkt i Sverige där hjälpmedel som kataloger värderas högt. Åsikten om kvalitet skiljer sig mellan respondenterna där den svenska lägger mer vikt vid begreppet. Angående de engelska styrdokumentet observeras det i väldigt liten utsträckning och i de svenska berörs det inte alls. De ovan nämnda påverkande faktorerna och hjälpmedlen är i strikt bemärkelse inte urvalskriterier, men de inverkar i högsta grad på urvals- och inköpsprocessen i kombination med de skriftliga kriterierna.

Vilka skillnader finns i beslutsordningen?

Beslutsordningen är gruppbaserad i Sverige och liknar den som existerade i England på

1990-talet. Den är demokratisk med majoritetsbeslut. I England har hårda budgetåtstramningar lett till en ofrånkomlig effektivisering av biblioteksverksamheter där beslutsordningen är hierarkisk när så krävs. Mestadels fattas inköpsbesluten av inköparna individuellt och de gör välinformerade val med de databaserade hjälpmedel som finns till förfogande.

Hur kan ståndpunkterna förklaras?

Det faktum att det marknadsanpassade argumentet har en central position kan förklaras med att fokus på båda folkbiblioteken är användaren och därmed användarens önskemål. Därutöver har den tekniska utvecklingen i form av modernisering av folkbibliotekens system betydelse. Förbättringar sker av det svenska och på det engelska folkbiblioteket är det systemet som används väl etablerat. Där finns det även en klar koppling mellan den uppdaterade utlåningsstatistik som systemet tillhandahåller och de bokinköp som görs. En hög utlånings- och besöksstatistik är en viktig indikation på att folkbiblioteket har ett väl sammansatt och rätt marknadsfört bestånd. Det är en svår balansgång med de budgetåtstramningar som förekommer men tendensen är tydlig att båda folkbiblioteken i vår studie strävar efter att uppnå detta. Inom den sociala inkluderingen står även användaren i fokus och vederbörandes behov. Vikten av att dessa behov ska tillmötesgå framgår av styrdokumenterna på respektive folkbibliotek. I den svenska biblioteksplanen nämns specifika målgrupper. Utöver de berör man även nya målgrupper man vill nå och det visar på en framförhållning där folkbiblioteket vidgar sina dörrar och i och med det breddar sitt bestånd så att det kan tillfredsställa även dessa gruppers behov. Det förefaller som om kvalitetsargumentet kommer lite i skymundan i denna eftersträvan att ha en hög utlåningsfrekvens. Om god litteratur inte efterfrågas köps den inte in om vi följer den inköpspolitik som reflekterats i vår undersökning. Spekulativt kan man i England tänka sig att e-bokläsaren Kindles framgång har haft en inverkan på att efterfrågan potentiellt har sjunkit. Företaget Amazon som ligger bakom läsplattan tillhandahåller tusentals klassiker och böcker som anses vara av god kvalitet kostnadsfritt. Sammanfattningsvis förklarar den praxis på de två folkbiblioteken som har sitt ursprung i styrdokumenterna delvis ett marknadsanpassat och socialt inkluderande fokus. Därutöver är eftersträvan av en hög utlåningsstatus en annan förklarande faktor.

Vi anser att vi har fått tillfredsställande svar på våra forskningsfrågor och vi upplever att titeln väl representerar uppsatsens innehåll. Trots att vår undersökning har skett i en mindre skala ger den indikationer på vilka faktorer som påverkar inköp av skönlitteratur på folkbibliotek i de båda länderna. Denna uppsats kan ses som ett komplement till tidigare uppsatser inom samma ämnesområde som undersökt liknande aspekter. Utöver våra svar har vi även fått insikt i folkbibliotekens situation i de båda länderna. Det är inte otänkbart att den konsolideringsfas som har pågått i England under de senaste tio åren i grova tal även får fäste och utvecklas i Sverige både i relation till inköpsprocessen och i stort.

10 Litteraturförteckning

Andersson, Urban (1978). *Att gräva en grav för skönlitteraturen*. Ingår i Andersson, Gunnar, red. et al, *Att välja är politik : en debattbok om bibliotekens medieval*. Lund: Bibliotekstjänst. S. 25-26.

Baker, Sharon L. & Wallace, Karen L. (2002). *The Responsive Public Library: How to Develop and Market a Winning Collection*. Libraries Unlimited, A Division of Greenwood Publishing Group Inc.

Barratt, Madeline (2010-04-19). Reversing the decline of libraries. Public Leaders Network. *The Guardian*. <http://www.guardianpublic.co.uk/the-london-libraries-consortium-comment>
[2012-10-27]

Bergström, Göran (2005). *Textens mening och makt*. (Red. Kristina Boréus) Lund: Studentlitteratur.

Bibliotekslagen. http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Bibliotekslag-19961596_sfs-1996-1596/
[2013-01-22]

Butler, Jane, adm. (2010). Collection Development Policy for Public Libraries a Template. Wakefield: National Acquisitions Group. http://www.cilip.org.uk/jobs-careers/training/Documents/CollectionDevelopmentPolicy_NAG_CILIP_MLA.pdf
[2012-10-25]

Carlson, Maja (2011). *Bibliotek 2-0 = Förändring? : diskurser om användare och deras interaktion med biblioteksverksamheter*. Lund: Lunds universitet, Biblioteks- och informationsvetenskap. (Examensarbete i biblioteks- och informationsvetenskap för masterexamen inom ABM-masterprogrammet vid Lunds universitet.)

Davies, Steve (2008). *Taking stock: the future of our public library service*. London: UNISON.

Frenander, Anders (2012). *Styra eller stödja? : svensk folkbibliotekspolitik under hundra år.*/ Redaktörer Anders Frenander och Jenny Lindberg. Borås: Valfrid Höskolan Borås.

Gekoski, Rick (2011-12-23). What's the definition of a great book? Finger on the page. *The Guardian*. <http://www.guardian.co.uk/books/2011/dec/23/definition-great-book-rick-gekoski> [2012-11-21]

Hansson, Joacim (2012). *Folkets bibliotek? : texter i urval 1994-2012*. Lund: BTJ Förlag.

Hedemark, Åsa & Hedman Jenny (2002). Vad sägs om användare? *Ikoner*, nr 6, s. 18-19. http://www.btj.se/ikoner/arkiv/2002/pdf/02_6.pdf [2012-11-18]

Hjelmqvist, Bengt (1993). *Det starka biblioteket*. Lund: Bibliotekstjänst.

Höglund, Anna-Lena (1978). Att välja medier till ett större bibliotek. Ingår i Svensson, Gunnar, red. et al, *Att välja är politik : en debattbok om bibliotekens medieval*. Lund: Bibliotekstjänst. S. 55.

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Kvalitet. 2012. Nationalencyklopedin. <http://www.ne.se/sok?q=kvalitet> [2012-12-13]

Lhådö, Erica (2003). *Därom tvista de lärde : en analys av kvalitetsbegreppet och dess betydelse för utformandet av bibliotekets inköspolicy*. Lund: Lunds universitet, Biblioteks- och informationsvetenskap. (Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid bibliotekshögskolan, 2003:20)

Lindsköld, Linnéa (2012-09-25). Perspektiv på kvalitetsbegreppet i litteraturstödspolitiken 1975-2009. [bloggpost]
<http://linnealindskold.wordpress.com/2012/09/25/perspektiv-pa-kvalitetsbegreppet-i-litteraturstodspolitiken-1975-2009/> [2012-10-25]

Moore, Nick (2004). Public Library Trends. *Cultural Trends*, vol. 13, no 1, s. 27-57.

Nilsson, Sven (2005). Bygga samlingar. *Ikoner*, nr 6, s. 69.

Olsson, Henny & Sörensen, Stefan (2007). *Forskningsprocessen : kvalitativa och kvantitativa perspektiv*. Stockholm: Liber.

Public Libraries and Museums Act (1964:75). The National Archives.
<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1964/75> [2012-10-25]

Repstad, Pål (2007). *Närhet och distans : kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Ristarp, Jan & Andersson, Lars G (2001). *Mitt i byn : om det moderna folkbibliotekets framväxt*. Lund: Bibliotekstjänst.

Ryen, Anne (2004). *Kvalitativ intervju : från vetenskapsteori till fältstudier*. Malmö: Liber.

Saldert, Karin (2004). *Kvalitet, läsfrämjande och tillgänglighet . Kulturpolitiska värderingar och litteratur*. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap. (Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap, 2004:61)

Skot-Hansen, Dorte (2001). Folkebiblioteket i civilsamfundet - civilsamfundet i folkebiblioteket. Ingår i Audunson, Ragnar Andreas & Windfeld Lund, Niels red., *Det siviliserte informasjonssamfunn : Folkebibliotekenes rolle vid inngangen til en digital tid*. Bergen: Fagbokforlaget. S. 52.

Smale, Kelly (2012-10-05). Bexley and Bromley library cards accepted in 180 branches. *News Shopper*.
http://www.newsshopper.co.uk/news/9969116.Bexley_and_Bromley_library_cards_accepted_in_180_branches/ [2012-11-12]

- Snape, Robert (1995). *Leisure and the rise of the public library*. London: Library Association Publishing.
- Stigendal, Mikael (2006). *Allt som inte flyter Fosies potentialer – Malmös problem*. Malmö: MAPIUS 1.
- Stigendal, Mikael (2008). *Biblioteket i samhället - en gränsöverskridande mötesplats?* Lund: BTJ Förlag.
- Swedemyr, Fredrik (2012-09-25). Smakens politik. Kultur. *Framsidan*.
<http://www.framsidan.net/2012/09/smakens-politik/> [2012-11-17]
- Söderhäll, Bengt (2008-06-17). Kanon? Kulturkrönikor. *Gefle Dagblad*.
<http://gd.se/kultur/kulturkronikor/1.37271-kanon> [2012-10-05]
- Thurén, Torsten (2005). *Källkritik*. Stockholm: Liber.
- Torstensson, Magnus (2001). Att analysera folkbiblioteksutvecklingen - exemplet Sverige och några andra jämförelser med USA. Ingår i Audunson, Ragnar Andreas & Windfeld Lund, Niels red., *Det siviliserte informasjonssamfunn : Folkbibliotekenes rolle vid inngangen til en digital tid*. Bergen: Fagboksforlaget. S. 153-155.
- Wildemuth, Barbara M. (2009). *Applications of social research methods to questions in information and library science*. Westport, Conn.: Libraries Unlimited.
- Åkerlind, Johan (2008). *Vad sägs om kvalitet? Olika synsätt på litterär kvalitet i två bibliotekstidskrifter*. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap. (Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/ Biblioteks- och informationsvetenskap, 2008:117)

Bilaga 1: Den svenska intervjuguiden

Fråga 1:

Hur ofta har ni inköpsmöte och vilka deltar?

Fråga 2:

- a) På vilka sätt kan allmänheten påverka vad som ska köpas in?
- b) Har ni några särskilda procedurer för detta ändamål?
- c) Får ni många inköpsförslag från allmänheten och hur värdefulla tycker ni att de är?

Fråga 3:

- a) Anser du att media påverkar vad som köps in?
- b) Om så är fallet, uppfattar du detta inflytande som positivt eller negativt?

Fråga 4:

- a) Anser du att bästsäljarlistor och bokklubbar påverkar inköpen?
- b) Om så är fallet, är det positivt eller negativt?

Fråga 5:

- a) Händer det att författare hör av sig direkt till er och vill sälja sin/sina böcker?
- b) Om så är fallet, händer det att ni köper in på detta vis?

Fråga 6:

- a) Har ni en inköpspolicy och/eller motsvarande som ni följer?
- b) Hur pass detaljerad är en sådan policy?
- c) Vilka argument tycker du finns för och emot en policy av det slaget?

Fråga 7:

Känner ni att ni saknar direktiv angående inköp av skönlitteratur för vuxna?

Fråga 8:

Vilka styrkor och svagheter har hjälpmedlen ni använder er av som t.ex. listor och kataloger?

Fråga 9:

- a) Hur ser inköpsprocessen ut?
- b) Utgörs den av flera steg eller hur är den upplagd?
- c) Om oenighet uppstår om vad som ska köpas in hur löser ni det, vem på biblioteket har den avgörande makten?

Fråga 10:

- a) Känner du att din egen uppfattning ibland reflekteras i inköpen som görs? På vilket sätt kan det visa sig?
- b) Upplever du att det är svårt att ha en objektiv hållning? Har du någon taktik du tar till?
- c) Har du några personliga kriterier du följer om du t.ex. måste välja mellan likartade böcker?

Fråga 11:

- a) Vilka kriterier har du vid definition av god respektive dålig litteratur?
- b) Är det något du reflekterar över vid inköp?

Fråga 12:

- a) Hur ser inköskvoten eller fördelningen ut angående olika genrer/kategorier?
- b) Känns denna fördelning rätt? Om inte, hur borde den vara?

Fråga 13:

- a) Vilket skulle du säga är det största inflytandet angående bibliotekets inköp/utbud av skönlitteratur för vuxna?
- b) Vem anser du har störst inflytande dels i generell bemärkelse men även på just ditt bibliotek?
- c) Hur bedömer du de kulturpolitiska målens inverkan?
- d) Hur upplever du att personalens åsikter reflekteras i beslutsprocessen?

Fråga 14:

Är det något som du tycker är relevant i sammanhanget som vi inte har berört?

Bilaga 2: Den engelska intervjuguiden

Question 1:

How often do you hold a purchasing meeting and who attends?

Question 2:

- a) In what way can the public influence what is purchased?
- b) Do you have any specific procedures in place for this purpose?
- c) Do you receive many purchasing suggestions and how valuable do you think they are?

Question 3:

- a) Do you consider that the media influence what is purchased?
- b) If that is the case do you perceive this influence as positive or negative?

Question 4:

- a) Do you consider that best-selling lists and book clubs influence what is purchased?
- b) If that is the case is it positive or negative?

Question 5:

- a) Does it happen that an author contacts you directly and wants to sell his/her books?
- b) If that happens does it happen that you purchase in that way?

Question 6:

- a) Do you have a purchasing policy or equivalent that you follow?
- b) How detailed is such a policy?
- c) What arguments are there for or against a policy of that kind?

Question 7:

Do you feel that you lack directive regarding purchasing of fiction for adults?

Question 8:

What strengths and weaknesses do the means you use have such as lists and catalogues?

Question 9:

- a) What does the purchasing process look like?
- b) Does it consist of several steps or how is it set up?
- c) If there is a disagreement about what to purchase how do you resolve it, who has the final say?

Question 10:

- a) Do you feel that your own opinion sometimes is reflected in the purchases that are done? How does that manifest itself?
- b) Do you find it difficult to have an objective attitude? Do you have any tactics you make use of?
- c) Do you have any personal criteria that you follow if you have to choose between similar books for instance?

Question 11:

- a) What criteria do you have when defining good and bad literature respectfully?
- b) Is that something you reflect over whilst purchasing?

Question 12:

- a) What does the purchasing quota or distribution look like for different genres/categories?
- b) Does this distribution feel right? If not, what ought it to be like?

Question 13:

- a) Which would you say is the greatest influence regarding the library's purchasing/stock of fiction for adults?
- b) Who do you consider as having the greatest influence in general but also at your particular library?
- c) How have you seen the views of staff reflected in the process of decision making?

Question 14:

Is there anything that you feel is relevant in this context that we have not touched upon?